

Literatūra un Māksla

LATVIJAS PADOMJU RAKSTNIEKU, KOMPONISTU, MĀKSLINIEKU UN ARCHITEKTU SAVIENĪBU LAIKRAKSTS

1953. G. 22. FEBRUARĪ Nr. 8 (423)

Varoņu Armija

Kad runājam par mūsu Armiju, nekad nevaram aizmirst 1918. gada bargās dienas. «Socialistiskā tēviņa briesmās!» — varbūt tieši šie trīs vārdi vislabāk raksturo to dienu stāvokli. Revolūcijas kareivji, jaunās Padomju valsts izcīnītāji, labi zināja: briesmas ir jānovērš, bet — kā to izdarīt? Un, lūk, tieši tai brīdī parādījās Ļeņina parakstītais dekrēts par Strādnieku un Zemnieku Sarkanās Armijas radīšanu.

Pie Narvas un Pleskavas tais dienās norisa sīvas cīņas, kurās tad arī Padomju zemes regulārās armijas pirmie pulki izkaroja pirmo uzvaru pār uzbrūkošā vācu imperialisma armiju. To nebija daudz, šo pulku, viņi nebija ne labi apbruņoti, ne pietiekami apgādāti, ne lāgā padēsti. Trieka savu, no darba tautas vidus nākušu kadru komandieru.

Kā tad viņi varēja uzvarēt?

Padomju dežā ir rindas, kas labi raksturo šo pirmo pulku noskaņojumu:

«Un ja pēkšņi
kauju liesmu lokā
Bez patronām viss pulks reiz būtu,
Ik šautenei,
kas mūsu rokā,
Par patronām tad sirdis kļūtu!»

Cīnītāji apzinājās, ka aizstāv pasaulē pirmo socialistisko valsti, iekārtu, kas pirmo reizi vēsturē darba cilvēkam devusi viņa likumīgās tiesības, un tas demitkārvoja viņu varonību. Un kaut gan gadu gaitā stāvoklis radikāli mainījies: Padomju Armija kļuvusi par visvarenāko, vislabāk apbruņoto un apgādāto, vislabāk organizēto militāro spēku pasaulē, taču apziņa, ka jāsargā Oktobra revolūcijas iekarojumi, ir un paliek viens no izšķirīgajiem faktoriem, kas nosaka tās panākumus visās kaujās ar jebkuru ienaidnieku.

To atkārtoti pierādīja Lielais Tēviņas karš. Biedrs Staļins kādā no savām Pavēlēm rakstīja: «... ikviens Sarkanās Armijas kareivis ar lepnumu var teikt, ka viņš ved taisnīgu atbrīvošanas karu, karu par savas tēviņas brīvību un neatkarību. Sarkanai Armijai ir savs cildens un augsts kara mērķis, kas to iedvesmo varonīdarbiem. Ar to arī īstenībā izskaidrojams, ka tēviņas karš pie mums rādā tūkstošiem varoņu un varones, kas gatavi tēt nāvē par savas dzimtenes brīvību.» Frontē var visādi gadīties, un, lūk, kad citādi nevarēja pavisam uz priekšu, Aleksandrs Matrosov ar savu sirdi aizsprostoja vācu jašistu dzotu, paverot ceļu savai apakšvienībai. Un cik dzīvu tiltu pār dzelzstieplu aizzogiem ar savām miesām uzcēlušī tūkstoši tādu pašu cīnītāju, domājot tikai par vienu: par savas socialistiskās Dzimtenes godu, par savas tautas brīvību un laimi!

Tas — šī Padomju Armijas cīnītāju masu varonība šais mūsu valsts visgrūtāko pārbaudījumu brīdī, diemžēl, vēl nav radis pienācīgu atspoguļojumu padomju literatūras

un mākslas darbos. Tiesa, mums ir «Baltais bērzs» un «Staļingradas ierakumos», ir vēl daudzi citi atzīstami sacerējumi, taču tā vien vēl par maz, lai pienācīgā augstumā paceltu šo cildeno tēmu. Ar saprotamu iepriekšēju savilpojumu lasītāji gaidīja V. Grosmana romanu «Par taisnīgu lietu». Par nožēlošanu, kā pareizi norāda M. Bubensnovs «Pravdā», autoram tajā nav izdevies radīt nevienu spilgtu, tipisku vienkāršā cīnītāja, ierindas varoņa tēlu, kas saistītu lasītājus ar savu domu un jūtu skaistumu, spiestu pastāvīgi domāt par viņiem, ar sajūsmu izrunāt viņu vārdus.

Nav tāda varoņa arī latviešu padomju literatūrā. Taču vēl jaunāk ir tas, ka mēs pat pilnā mērā neapzināmies šāda varoņa nepieciešamību. Lūk, Zanis Grīva un Jānis Grants pašreiz strādā pie romāniem, kuros atspoguļoti Tēviņas kara notikumi vēsturisko cīņu frontēs, bet vai tad neatskanēja, tiesa, nedrošas, bet zīmīgas balsis, ka tā vairs nav aktuāla tematika?

Padomju Armija ir visas padomju tautas lolojums, un rakstīt par tās varonību nozīmē parādīt visas padomju tautas varonīdarbus, pārdzīvojumus, domas un centienus. Tā ir un būs aktuāla tematika ne tikai tāpēc, ka Padomju Armija izšķir daudzu Eiropas un Azijas tautu likteņus, dodot tām brīvas un laimīgas dzīves iespējas, bet arī tāpēc, ka visas briesmas cilvēcei vēl nav novērstas. Sakauto hitleriešu vietā stājušies amerikāņu imperialisti, kas ūvādina jauna kara ieročus, un mums — visai tautai — jābūt gataviem ik brīdī stāties Dzimtenes aizstāvju rindās. Tēviņas kara varoņu iedvesmojošajam piemēram vienmēr jāstāv dzīvam mūsu acu priekšā, — un kas to labāk var izdarīt, ja ne literatūra un māksla, radot pilnāsinīgus šo varoņu tēlus? Tā ir aktuāla tematika: mūsu grāmatām nemitīgi jāatgādina imperialistiskajiem plēsotājiem, kāds bēdīgs gals sagaida katru, kas ar ieročiem rokās iedrošinās jaukt mūsu mierīgo dzīvi.

Padomju Armija ir miera armija. PSKP XIX kongresā PSRS Kara ministrs biedrs A. Vasiļevskis savā runā teica, ka Partijas Centrālās Komitejas, biedra Staļina vadībā mūsu Armija tiek audzināta padomju patriotisma garā, bezgalīgā uzticībā Dzimtenei, Padomju valdībai, Ļeņina-Staļina partijai, draudzībā ar visām miermīlīgajām tautām. Tai pašā laikā, ne uz brīdi neaizmirstot kara kurinātāju noziedzīgos plānus, padomju karavīriem tiek iepatēta augsta modriba, mīlestība uz militārām mācībām, pastāvīga gatavība aizstāvēt Dzimteni, drošsirdība, virišķība, izturība, kaujinieciska aktivitāte un degošs naidis pret padomju tautas ienaidniekiem, jauna kara kurinātājiem. Literatūra un māksla var daudzējādi sekmēt šo ļoti svarīgo uzdevumu izpildi, kā padomju patriotisma, mīlu varonības, Padomju zemes ienaidnieku bezgalīgas nīcināšanas paraugus augstā idejiski mākslinieciskā izpildījumā rādīt Lielā Tēviņas kara neaizmirstamo varoņu tēlus.

DEPUTATU KANDIDATI

KULTURAS DARBINIECI

«Nekad vēl un nekur pasaulē nav bijis lasītāju, kas pelnītu tik dziļu ievēribu, cieņu un mīlestību kā mūsu padomju lasītājs», — rakstīja Maksims Gorkijs pirms divdesmit gadiem. Šie vārdi bija domāti rakstniekiem un krītājiem, bet tie nāc prātā arī, iepazīstoties ar Rīgas pilsētas 24. bibliotēkas vadītājas Emīlijas Eglītes darbu. Viņas vadītā bibliotēka ir samērā jauna kultūras iestāde Asaros — Jūrmalas rajona kādreizējā nostūrī: tā pastāv tikai piekto gadu, bet jau kļuvusi par dzīves nepieciešamību apkārtnējiem iedzīvotājiem. Jāpiezīmē, ka agrāk šajā pusē vispār nebija bibliotēkas. Kad 1948. gadā šeit ieradās bibliotēkas vadītāja Emīlija Eglīte, viņas rīcībā nebija nedz piemērotu telpu, nedz grāmatu.

Iekārtojamā mazā istabīnā, ieguvām 1800 grāmatu, un mums bija 56 lasītāji, — saka E. Eglīte.

Tāds bija sākums. Gadu gadā auga bibliotēkas grāmatu krājumi, auga arī lasītāju skaits. Jau pēc gada bibliotēkas plauktos bija 2500 grāmatu, tad 7000, 9000 un 1952. gada beigās — 12.800 grāmatu, bet grāmatu izsniegums sasniedza 74.742.

Lasītāju pēc gada jau bija 189 un vēl pēc gada — 876, tad 1040 un 1952. gadā — 1535.

Kas ir šie lasītāji?

Tie ir apkārtnējie iedzīvotāji, — paskaidro bibliotēkas vadītāja, — galvenokārt namamātes, ir daudz skolēnu un jauniešu. Vasaras mēnešos pie mums nāk pēc grāmatām arī atpūta izbraukušie darbaļaudis.

Tomēr lasītāju skaits neauga pats no

sevis. Vajadzēja rast ceļu pie lasītājiem, vajadzēja prast ieinteresēt ļaudis lasīt padomju literatūru.

Sīnī ziņā bibliotēkas darbinieces ar Emīliju Eglīti priekšgalā paveikušas lielu audzināšanas darbu. Gan lasītāju sanāksmēs sniedzot jauniznākušo grāmatu apskatus, iepazīstinot ar autoriem, gan nolasot fragmentus, kā arī rīkojot literāras konferences un jauniznākušās literatūras izstādes, lasītājos nemitīgi tika un tiek modināta interese par padomju literatūras jaunajiem sasniegumiem, kā arī palīdzēts labāk izprast literārus darbus.

Tādi pasākumi prasa daudz ierosmes un enerģijas, prasa zināšanas un to, par ko rakstījis M. Gorkijs — dziļu ievēribu, cieņu un mīlestību lasītājam. Tieši to lasītājs arvien atrod Emīlijas Eglītes vadītājā bibliotēkā.

«Prieks katram lasītājam atnākt uz bibliotēku, jo zina, ka nekad neredzēs netaisnas sejas un nedzirdēs netaisnas atbildes leprēcina, ka jauniznākušās grāmatas tiek ātri nodotas lasītājiem», — bibliotēkas sienas avīzē raksta lasītāja Z. Lapsa. Viņa jūsmo par padomju rakstnieku grāmatām, it īpaši par V. Ketlinskas romanu «Viršiķība». Namamāte Anna Sikā lasa ne tikai daiļliteratūru, bet studē arī V. I. Ļeņina un J. V. Staļina darbus, Anna Lapinska un Auguste Bīskape līdztekus A. Upīša, V. Lāča un citu padomju rakstnieku darbiem labprāt lasa populārā zinātniskās grāmatas.

Tiem, kas studē Partijas vēstures īso kursu, bibliotēka sagādājis katrā nodalā nepieciešamo papildliteratūru.

Sagādāt arī materiāli par partijas XIX kongresu un plaša velesanu literatūru.

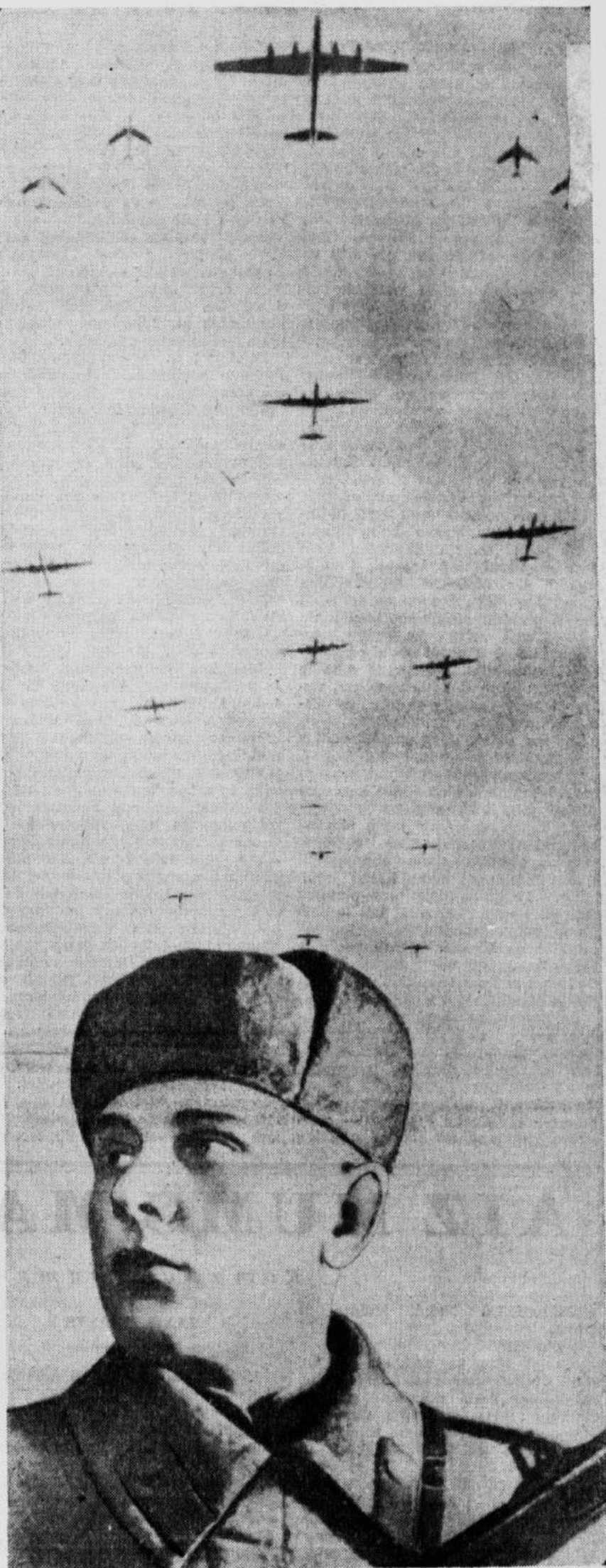
— Arvien dzīvojam līdz visiem lielajiem notikumiem Padomju valsti, — saka E. Eglīte un parāda bibliotēkas darbinieču un aktivistu sagatavotās izstādes un diagramas. Komunisma celtnes, cīņa par mieru, Padomju Armijas varenība, jaunās piegādes uzdevumi, vietējo padomju velesanas — lūk, daļa to tematikas.

Pārskats par pagājušo gadu liecina, ka bibliotēkā sagatavotas 60 dažādas izstādes, sarīkoti 46 referāti par dažādiem tematiem, sarīkoti 8 literāri vakari un konferences, kā arī daudzi bērnu rīti. Bez tam divreiz nedēļā bibliotēkas telpās notiek kino izrādes.

Tā ar neatlaidīgu darbu Emīlija Eglīte panākusi, ka «mūsu bibliotēka», kā to dēvē apkārtnējie iedzīvotāji, iemantojusi lielu popularitāti plašā apkārtnē. Pašreizējās telpas bibliotēkai jau kļuvušas par šaurām. Mazā zālītē nespēj uzņemt vairāk nekā simtu apmeklētāju, bet uz referātiem un citiem sarīkojumiem parasti ir daudz lielāks pieplūdums. Turpat Asaros Emīlija Eglīte jau sameklējusi bibliotēkai jaunas, plašākas telpas. Rajona izpildkomiteja atbalsta viņas ierosmi, un tāpēc var cerēt, ka tuvākā nākotnē bibliotēka varēs izvērst vēl plašāku darbību.

Rīgas pilsētas Jūrmalas darbaļaudis augsti novērtējuši Emīlijas Eglītes līdzšinējo darbu, izvērtot viņu par deputāta kandidātu rajona padomei, un nosaukuši viņas vārdu savu labāko pārstāvju skaitā.

A. Alvars

Socialistiskās Dzimtenes miera un drošības sardzē modri stāv Padomju Armijas karavīri, neaizslēdzot papildinot savas zināšanas un militāro meistarību.

(„Sovetskij Sojuz”)

Gļebs Pagirevs

Padomju Armijai

Kad svētku salūts varens nodimā, —
Sveic tevi Maskava no sirds, —
Kā ausmas vēsts pār zemeslodi
Tā gaišums īsu brīdī mirdz.

Zin tautas, lai vairs bailu nava:
Ir spekti, kas mūs aizsargās!
Uz kareivjiem, kam kauju slava,
Ar cerībām nu raugās tās.

Cik kļūstam mierīgi, patiešām,
Sos savus dēlus skatot mēs,
Kad parādē tie rindās ciešas
Iet, tērpti bruņu cepurēs.

Ir tikami, ka zilgme dziļā
Pie sevis mūsu skatus ceļ.

Kad lidmašīnu eskadriļa
Mums, pāri traucot, gaisu šķej.

Tik saturies, kad mīklī krasi
Būs reizē atsegti stobriem gals
Un stundā, pavēlē kā prasīs,
Gaus lielgabalu spalga balss!

Lūk, Lielvalsts armija kā tērauds,
Tai sargāt miera gadus daudz;
Pēc tiesību un darbu mēra
Par uzvarētāju to sauc.

Mēs stipri! Tādēļ mūsu vārdus:
Mēs mierīgi un stipri ar, —
Un mūsu salūta ik dārdū
Aiz okeaniem dzirdēt var.

Atdzejojis Meinhards Rudzītis

SASNIEGUMI UN UZDEVUMI

Nesen Maskavā notika PSRS Padomju komponistu savienības valdes kārtējais plenums, kurā tika atskatīti un vērtēti jaunākie leņģingradiešu muzikālie sacerējumi, pārspriesti aktuālākie jaunrades un organizatoriskie jautājumi, kā arī nosprausti nākamie uzdevumi. Īpaši nozīmīgs šā gada plenums bija vēl ar to, ka notika tieši tajās dienās, kad pagājuši 5 gadi kopš partijas CK vēsturiskā lēmuma par Muradeli operu «Lielā draudzība». Plenums bija spilgts apliecinājums tam, cik dziļi un pamatīgi padomju komponisti likuši sava darba pamatos šo vēsturisko lēmumu.

Plašā koncertprogramma, kas bija iedalīta 9 dienām, sākās ar D. Sostakoviča kantāti «Pār mūsu Dzimteni saule mirdz» (J. Dolmatovska teksts). D. Sostakovičs ir viens no pirmajiem komponistiem, kas ar savu jaunradi atsaucies tādām nozīmīgām notikumiem, kāds ir partijas XIX kongress, kam viņš arī veltījis savu kantāti. Tematikas ziņā tas ir cildens piemērs pārējiem skapražiem. Taču mākslinieciskajā izveidojumā kantāte nesasniedz talentīgā komponista labāko darbu līmeni.

No plaša apmēra instrumentāliem darbiem visspilgtākā bija S. Prokofjeva 7. simfonija, kas tēlo mūsdienu padomju jaunatni. Simfonijas muzikālā valoda skaidra, melodiska, interesanta harmoniskajā uzbūvē un krāšņā instrumentācijā. Paturot savu prokofjevski īpatno stilu, komponists runā uz klausītāju ļoti spilgtiem tēliem, viscaur ieturot patiesi demokrātisku izteiksmi, kas dara viņa skandarbū viegli uztveramu visplašākajām klausītāju masām. Tieši ar šo simfoniju Prokofjevs visspilgtāk apliecina pārorientēšanos savā jaunradē no formalisma uz patiesi realistisku muziku.

D. Kabajevskis savu jauno klavierkoncertu veltījis jauniem izpildītājiem — muzikas skolu audzēkņiem. Koncertā izjūtams mozs, liksms sprāgums. Tā pirmā daļa tuva pionieru dziesmu intonācijām, otrā daļa iezīmējas ar maigu melodiju, radniecīgu Ukrainu tautas dziesmām. Finals pēc lēnā vidusposma pāriet enerģiskā maršā, noslēdzoties ar masīviem, dzīvi apliecinātajiem akordiem.

Emocionāli ļoti bagātu, armpu nacionālajai folklorai raksturīgos ritmos ieturētā trijo vijole, klavierēm un čellam uzrakstījis armpu komponists A. Babadžanans. Apdāvinātā tataru komponista R. Jachina klavieru miniatūras — prelīde un skercino — caurstrāvo optimisms, tas bagātās ar tataru

tautiskām intonācijām. Pie vērtīgiem instrumentāliem darbiem jāpieskaita arī L. Chodža-Einatova simfoniskās dejas, A. Kļučareva otrā svīta no baleta «Kainu teiksma», A. Kakarajeva «Albaņu rapsodija», A. Balanacivadzes klavierkoncerts, S. Vajņunas klavierkoncerts, A. Nesterova simfoniskā poema «Baltās bērzs» (komponists ierosmī guvis no Bubenova pazīstama romāna), kā arī vēl citi darbi.

Starp vairākām atskatītajām kantātēm izcēlās gruzīnu komponista A. Cimacadzē kantāte «Kartli sirds». Darbs dziļi izjūsts, patriotisma apdvests. Tas pats sakāms par kazachu komponista M. Tuļebajeva viendabīgo poēmu «Komunisma uguns».

Salīdzinot ar iepriekšējiem PSRS Padomju komponistu savienības valdes plenumiem, šoreiz atskatīja daudz vairāk jauno komponistu darbu. Labu novērtējumu guva Leningradas konservatorijas studenta V. Cistjakova kantāte korim, baritonam un orķestrim «Darba un cīņas dziesma». Jaunās azerbaidžāņu komponistes A. Sultanovas oda balsij ar orķestri apdzied dzimtās zemes skaistumu, bagātību un padomju tautu draudzību. Maskavas konservatorijas studenti gruzīns S. Cincadze reprezentējas ar koncertu čellam ar orķestri, students O. Gordeli — ar klavierkoncertu. Kā pozitīva īpašība jāatzīmē tautas kālrades elementu izmantošana abos minētajos darbos.

Maskavas konservatorijas students J. Svetlanovs bijis braucienā uz Padomju Latviju. Ceļojuma iespaidā viņš sacerējis simfonisku poēmu «Daugava», kuras tematiskajam materiālam izmantojis latviešu tautas dziesmas. Taču jaunajam komponistam muzikālais tematiskā materiāla izvēle pietrūcis atbildības sajūtas. Attēlojot Padomju Latvijas kaļnus un lejas, zilās debesis un Daugavu, viņš izvēlējis šūpla dziesmu «Aijā, žū-žū lāča bērni», kas nekādā gadījumā neatbilst saturam. Arī tālāk muzikālā tematiskais materiāls stila ziņā neizturēts, vietumis ļoti tuvs Čaikovska simfoniskā tēlojuma «Romeo un Jūlija» cīņas epizodēm starp naidīgajām itāļu dzimtām. Poēmas noslēgumā, kur tiek apdziedāta brīvā, laimīgā dzīve Padomju Latvijā, saturs atrisināts atkal ar «Aijā žū-žū», tikai forsetā dinamiskā kāpinājumā. Sacerējums sagādā stingru kritiku un pats komponists norādījumus turpmāk nopietnāk pieiet muzikālā materiāla izvēlei.

Visai nelīdzsvarīgu plēnumā bija pārstāvētas masu dziesmas un estrādes muzika, kur no vairāk nekā 20 sacerēju-

ADOLFS SKULTE,
Latvijas Padomju komponistu
savienības valdes priekšsēdētājs

mēm tikai apmēram 3—4 varēja iegūt atzinīgu novērtējumu, piemēram, A. Arutjunjana «Sveiciens vadonim».

Plēnumā dalībnieki noskatījās T. Chrenņikova operas «Vētrā» izrādē. Šī opera veidota dramaturģiski ļoti spēcīgi (pēc N. Virtas romāna «Vienlība»). Tajā attēlota padomju varas cīņa pret antonoviešu un eseru bandām mūsu valsts pastāvēšanas pirmajā laikā. Katra aīna iezīmīga ar kādu svarīgu konfliktu vai varoņu attiecību sarežģījumu, kas dod jaunu kāpinājumu operas attīstībai. Lai gan operas «Vētrā» muzikālā kvalitātē nav viscaur vienāda līmenī, tomēr jānovērtē kā pozitīvs ieguvums padomju operas jaunradē.

Viskrievijas Teatra biedrības kolektīva izpildījumā koncerta veidā tika atskatīta M. Kraseva opera «Pavliks Morozovs». Tā sacerēta jaunajiem skatītājiem pēc vēsturiskiem faktiem par zēnu, kas gājis bojā varoņa nāvē cīņā pret kulakiem. Muzikālā valoda visumā nav pietiekami spilgta, tomēr melodiska, viegli saprotama jaunatnei. Operā vēl ir dramaturģiski trūkumi, kurus novērot varam cerēt, ka mūsu jaunā paaudze sapems audzinotī vērtīgu muzikālu skatuves darbu.

Plēnuma koncertos dzirdējām arī V. Solovjeva-Sedova muzikālo komediju «Pats dārgākais», kuras darbība noris mūsu dienās kolchozā, parādot padomju cilvēka morālās stājas jaunās iezīmes. Komedijas muzikālā puse galvenokārt sastāv no dziesmām, un šajā ziņā tā ir jauns padomju muzikālās komedijas tips, kur masu dziesmai piešķirta vadošā nozīme.

Pēc daudzajiem koncertiem notika PSRS Padomju komponistu savienības valdes sekretara G. Chubova referāts, kurā viņš atzīmēja zināmus panākumus muzikas jaunradē, kas gūti pēdējos piecos gados. Taču visvairāk uzmanības referāts veltīja jaunrades trūkumu asai kritikai, īpaši uzsverot jautājumu par tautiskumu muzikā, kas ir realitiskās metodes pamats. Līdz šim ap šo jautājumu vēl ir vesels teoretizēšanas jūklis, kas traucē jaunradi, novirza māksliniekus no pareizas tipiskā atklāsmes.

Runājot par kritiku, referents prasīja, lai tā palīdzētu izskaukt peļēcību un halturu mākslā. Muzikas kritiķiem trūkst kaujinieciskuma un principiāli-

tates jaundarbu vērtējumus. Jāizbaidz liberālā pieeja mākslai, jāpaceļ komponista atbildība par savu darbu. Komponistu savienības jārada veselīga kritikas un paškritikas atmosfēra, vērtīgi jāuzklausa kritika no apakšas.

Par pašreizējo centrālo uzdevumu referents izvirzīja padomju operas jaunradi.

PSRS padomju komponistu savienības valdes otrs sekretars M. Kovājs runāja galvenokārt par organizatorisko darbu komponistu savienības. Viņš atzīmēja, ka joprojām daudz laika tiek patērēts nevajadzīgās sēdēs, kurās apskatā mazvērtīgu darbus. Bieži vien pieņemtie lēmumi paliek tikai uz papīra. Komponistu savienības vajā izvērstā kritika un paškritika. Runājot par Baltijas republiku komponistu jaunradi, referents atzīmēja, ka daži skapraži Latvijā, Igaunijā un Lietuvā vēl sirgst ar individualisma, buržuāziskā modernisma un estētisma kaitēm.

Debatēs runāja komponisti V. Muradeli, A. Chačaturjans, D. Sostakovičs, D. Kabajevskis, I. Dzeržinskis un citi. Viņi uzsvēra partijas CK vēsturisko lēmumu, partijas XIX kongresa un biedra Staļina jaunā genialā darba «Socialisma ekonomiskās problēmas PSR Savienībā» lielo nozīmi viņu jaunradē. Lietišķas runas telca arī vairāki muzikas kritiķi un dažādu iestāžu pārstāvji. Viņi arī kritizēja PSRS Padomju komponistu savienības sekretariāta darbību, izsakot pārmērtumus arī par to, ka daudz republiku un pilsetu komponistu savienību un nodāju izvirzītie sacerējumi netika iekļauti koncertu programmā, lai gan to kvalitāte nebija zemāka par vienu otru atskatīto. Tā arī no Padomju Latvijas ar pilnām tiesībām plēnumā varēja piedalīties J. Kēpišs ar koncertu čellam, ja vien laikus būtu bijuši veikti nepieciešamie organizatoriskie priekšdarbi.

Plēnums izstrādāja plašu rezolūciju, kurā paredzēti konkrēti pasākumi padomju muzikas jaunrades trūkumu novēršanai.

Rezumējot plēnuma koncertos un diskusijās dzirdēto, jāsaaka, ka tajā atklātie trūkumi pilnā mērā attiecināmi arī uz Latvijas Padomju komponistu savienības organizatorisko un jaunrades darbu. Mēs vēl neesam spējuši nodibināt praktisku radošu sadarbību ar Latvijas Padomju rakstnieku savienību, kā sekas ir tekstu trūkums masu dziesmām un kantātēm, nevelksmes operas libretu veidošanā. Nākošie dziesmu svētki nav vairs nekur aiz kaļņiem, bet jaunām dziesmām nav vēl pat tekstu.

Kas attiecas uz muzikas kritiku, jāsaaka, ka tā pie mums ir zem kārtas kritikas. Komponistu savienības kritiķu sekcija vēl joprojām guļ dziļā zieme miegā. Dažiem muzikas kritiķiem vēl nav skaidra pati kritikas būtība. Bieži tādā «kritika» ir tikai tukšu vārdu savīknējums bez konkrētas argumentācijas — kritika kritikas dēļ. Sādi kritiķi, nespējami atklāt skandarbū istos trūkumus, vērs kritikas uguni pret muzikāli nevalnojamām kompozīcijas vietām, nemaz neredzot, ka turpat blakus ir nopietni trūkumi. Skaidrs, ka tāda bezpriedījumu stūrgalvija «kritika» komponistam nedod nekā ierosināša, bet tikai dezorientē lasītāju un neveic tai uzticēto atbildīgo audzināšanas uzdevumu. Ja pamatoti sakām, ka komponisti bieži vien velkas dzīves attīstībai lepakā, tad muzikas kritika ir atpalikusi vēl tālāk. Tādi darbi kā J. Kēpiša koncerts čellam, J. Ivanova vijolkoncerts, M. Zarina oratorija «Cīņa ar Velna purvu», P. Smilgas kantāte, V. Utkina uvertūra, M. Baša simfoniskā balade un citi darbi vēl nav isti novērtēti, kaut gan uzrakstīti jau pirms ilgāka laika. Pēdējais laiks aktivizēt mūsu muzikas kritiķu rindas.

Jāpārmet arī organizācijām un iestādēm, kam tiešs sakars ar muzikālo jaunradi un jaundarbu propagandu. Piemēram, Radiokomiteja nepietiekami popularizē mūsu komponistu, it īpaši jauno autoru darbus. Nesenajā Padomju Latvijas komponistu plēnumā tos gan atskatīja, bet pēc tam šie darbi vairs nav dzirdēti. Filharmonijas vadības vainas dēļ pagājušā gada plēnuma koncertos nepiedalījās Valsts koris, uzskatot kādu koncertu periferiā svarīgu par visas republikas jaunrades skati. Plēnumā piedalījās vienīgi kora sieviešu ansambļi, kas atskatīja tikai J. Ozoliņa dziesmas. Tāpat nav nokārtota jaunu skandarbū izdošana un popularizēšana. Kāpēc te izdotie muzikas darbi netiek izsūtīti uz citām republikām un pilsetām, kur pēc tiem ir interese un pieprasījums? To pērdātja plēnums Maskavā, kur koncertu telpās apmeklētāji, pulcējoties pie nošu stendiem, valcāja arī pēc latviešu komponistu darbiem.

1954. gadā Maskavā paredzēta latviešu mākslas dekada, un tani būs jāreprezentē arī visi muzikas mākslas žanri. Mums jārada pilnvērtīga padomju opera, kantāte, simfonija, kora dziesma, romance... Komponistu uzdevums dot tautai dižēnā staļiniskā laikmeta cienīgus darbus.

AIZ MUMS MASKAVA

Romana fragments

JANIS GRANTS

Politvadītāju Mežulis izsauc uz pulku.

Sarka rīts. Ap saulēktu, kas nošķieda apvārsni it kā ar dzērveņu sulu, viena pēc otras apdzīs naktis izkaisītās zvaigžņu ogļītes. Mēness, noslīdējis sāpus no tēraudkrāsas zenīta, kusa, balēja ausmas gaismā, greizi noraudzījās uz zemes austošo dienu.

Vējš norindams spīdēja pie zemes naktī palaišo puteni. Cilvēka augstuma saceltie sniega putekļi stāvēja pār laukiem kā iesārta, saules caurspīdēta migla. Vīrs tās izņirā, palika it kā gaisā peļdam tuvējās sādžas jumti, plāvā samesto sienu kaudžu gali, bīrztalu galotnes, kādas egleš tumsāls pīķis vai sagrautas ēkas nokvēpūsā dūmeņa stumbentis.

Rīts Piemaskavas laukos likās it kā bez dzīvas radības, vienīgi pēc attālajām skaņām, kas atplūda caur sniega aizvilktu apkārtni, uz ceļiem jauda mašīnu dunoņu, soļu troksni, atsevišķas cilvēku balsis. Kaut kur saraustītām kārtām šāva automatiskie zenītlieģgabali — pie debesīm paslīdēja, izplūda ledzeltonas vates kamoliņi.

Aukstums spīdēja acīs asaras. Mežulis, sameklējis politdaju, nokāpa no apsarmojušā zirga, stīviem, nepaklausīgiem pirkstiem apņēma lieveņa stabam pavadu un, izsalis līdz kauļiem, iegāja ciema padomes mājā. Cieņa padome nebija kurināta, bet istaba, kur iegāja politvadītājs, pēc āra spalgoņas likās silta. Telpa bija drusku piepīpēta, oda pēc atslušaļiem ādas kažokiem, ierociem, pēc visām tām sūrajām smakām, ko ar savu ierašanos atnes karavīri. Uz grīdas kusa no zābkiem atlūpušie sniega gabali.

Bija trokšņaini. Rotu politvadītāji, gaididami komisarū, skaļi trleca ar pulka politdarbiniekiem, pārrunāja jaunākos artikumus.

Mežulis nokļuva vecākā politvadītāja Zirņa rokās. Partijas pulka biroja sekretaru Zirni viņš pazina pirms kara no kopējā darba aprīņi, kur tas strādāja par izpildkomitejas priekšsēdētāju. Kopš tā laika Zirnis nebija mačnījies ne par matu. Viņš nepazina atpūtas, bet noguris tomēr neizskatījās. Politdajā viņu reti varēja sastapt, pat pārgājiena laikā tas vairāk nodzīvoja pa bataljoniem, nekā atradās pie pulka štaba. Viņš izgulējās zirga mugurā, kādā apturētajā mašīnā, pajūgā vai vienkārsī uz ceļa, sarunādams ar kareivjiem.

Mežulis Zirni cienīja, tikai dažreiz pazobojās par viņa mūžīgo nevalū. Sasvoicinājies viņš Mežulim tūlī jautāja: — Nu, kā tev tur rotā ar cilvēku sagatavošanu partijai? Komunistu tev, manuprāt, nav daudz, bet laudis tev — lok, kādī! — Zirnis parādīja paceltu līkšļi.

Mežulis izņēma no lauku somas atsevišķa nodalījuma trīs rūpīgi uzglabātus pieteikumus, ar zināmu leņnumu pasniedza partijas biroja sekretaram. Zirnis sāka pieteikumus uz vietas izskatīt un, tos šķirstīdams, valcāja: — Kur ceturtais? Nometnē, atceries, tu man stāstīji par četriem.

— Ceturto, Apini, nepaspējām noformēt. Pats zini: atzbraucām stelgā — pa galvu, pa kaklu! Un tā viņš pagaidām izpalika.

— Ko es teicu? — Zirnis, turpinādam lasīt, alzrādīja, — tu esi nolaidies... Par maz palīdzi ļaudīm atrast ceļu uz partiju...

— Apzēlojies! — Mežulis lesmējās, — kas nu tā par nolaidību! Cilvēks sagatavots, pārbaudīts — kārtu forma-

lo pusi. Un nav jau izšķiroši, vai viņš kļūst par komunistu dienu ātrāk vai vēlāk!

Bet Zirnis neatlaidās.

— Galvot partijai par cilvēku nav nekāda formalitāte! Parādūši tik tā runāt, un nereti — arī rīkoties, — sekretars, galvu nepacēls, telca. — Labu laiku klusēdams lasīja partijai pieteikušos cilvēku dzīves gājumus, tad iepiecināts sāka runāt: — Redz, Rieksts, Lazdāns... Tiem laiks atstāties partijas rindās, ar darbiem pierādījuši... Trešo, Viksnu, nepazīstu. Nu, kāds viņš? Anketa kārtībā. Bet partija cilvēkus, pats saproti, pēc anketām nepārbauda.

— Domāju, ka būs labs cīnītājs, — Mežulis telca un izvāka no somiņas tabaku.

— Nu, kā tur pie tevis? Kā pulsi izturas pārgājienā? — Zirnis jautāja.

— Nekas, — Mežulis attelca. Viņš neslēpa, ka cilvēku desmit apsalējušies un noberzuši kājas, daži atpalikuši.

— Citās apakšvienībās atpalikušo būs vairāk, — Zirnis telca, — bet, kas attiecas uz apsaldzītajiem, tad tādi atradīsies arī starp štabiniekiem. Es pats piederu pie tiem...

Mežulis brīdī klausījās apkārtējo sarunas, pēc tam notelca:

— Jā, nometnē nodzīvotās dīenās, izrādās, nav pagājušas velti: ļaudis mācībās norūdījās, kļuva par kareivjiem! Paši rāvās uz fronti!

— Jā! — Zirnis piepīlē iesaucās.

— Jums tur, dzirdēju, jau tā kā bijušas uguns krīstības! Taisnība?

— Nē! — Mežulis nosmējās.

— Pāris mīnu sprāgušas virtuves tuvumā, tas viss...

— Bet kāds no tavējiem, liekas Gailis, tomēr ievainots?

— Šķemba kāju drusku ieskrāmbājus. Bet rotā bez paša komandiera

ir vēl citi lēņingradieši, kas izgājuši nopietnas kaujas.

— Zinu. Tādi ir arī citās rotās.

— Cīnītāji ar kaujas pieredzi... Tas pulkam ieguvums!

Zirnis šad tad uzmeta skatienu logam, kas bija aizsalis un no iekšpusēs sāka pilēt.

— Diez kur komisars aizkēries, — viņš leminēja un pēc mirkļa atkal jautāja politvadītājam: — Ko mājinieki? Ar sievu bieži saraksties? — Zirnis ar Mežula sievu bija maz pazīstams, tāpēc neko tuvak par viņu nezīnāja. Arī pats Mežulis par savu ģimenes dzīvi nebija Zirnim nekā stāstījis, tāpēc jautājums drīzāk izklausījās pēc draudzīgas pieklājības, nekā patiesas vēlēšanās ko uzzināt.

Mežula sejā smaida vairs nebija.

— Redz, — viņš telca, — tas vienīgi darā mani tā kā nemierīgu. Visu laiku, kopš esam šķirti, sarakstījāmies regulāri, tas ir, es to daru vēl šodien, bet no Zentas, savas sievas, neesmu saņēmis vēstuli turpat mēnesī...

Zirnis atcerējās, ka arī viņam kādu laiku nav no ģimenes ziņu, un ka Mežulis ar savu atgādinājumu negaidot aizskāris dvēselē vārīgu vietu. Bet viņš par to nekā neminēja.

— Kur viņa apmetusies? — Zirnis jautāja.

— Kirovā, — Mežulis atbildēja un tūlī, nezin kāpēc, piemetināja: — Strādā poliklinika par mūsu...

Bet sarunu viņi nedabija pabeigt. Ieradās pulka komisars Pļavnieks.

Viņš piegāja nelielam galdam, kas stāvēja istabas vidū, nolika uz tā cepuri un nesteidgāms atāķēja nosarmojušo kažoka apakli. Kad komisars ierunājās, viņa balsi juta vairāk nogurumu nekā līnumu.

— Atkal piekūpinājuši... Visa dieva pasaule vajā, dūmojiet turl! Bet vienkārsi slinkums iziet laukā...

Pļavnieks apšēdās un salika lielās rokas uz galda, kas zem to svara sakustējās.

Komisars savus politvadītājus nebija kādu laiku redzējis, tāpēc katram no viņiem uzmeta savu pelēko acu ska-

tienu, kas it kā telca: «Pēc jums spriežu par jūsu kareivjiem». Politvadītāji, putepu apvīlinātām seļām un no aukstuma iesmakušām balsīm, gaidīja, kad pulka komisars sāks viņus instruet.

— Nu, ko? Egrli noguruši? — komisars pļēvāsa vēsi tepelekās acis Mežulim, pēc tam pārējiem.

Politvadītājs šo skatienu saprata tā, ka Pļavnieks jautājumu uzdevis viņam, tāpēc, daudz nedomādams, atbildēja:

— Neliela atpūta, biedri komisars, nenāktu vienlam par ļaunu, bet tas, protams, pašreiz nav iespējams...

Pulka komisaram patika atklātība, un ļaudis, kas vairsirdīgi iztelca savas domas, viņš levojāja. Pļavnieks turējās pie ieskata, ka tie, kas visam ātri piekriti, nav spējīgi patstāvīgi spriest un tādā komandiera uzdevumiem maz piemēroti. Viņš atkal paskatījās uz Mežuli, šoreiz cieši, un notelca:

— Nē! Tagad par atpūtu, kaut mazu atelpu, nav ko domāt! Strēlnieki, visa viņu enerģija jānosina kaujām, kurās piedalīsies vistuvākajās dīenās. Lūk, kur jums, politdarbiniekiem, jāpārāda savs rūdījums! — Pļavnieks smagi piecēlās, nesteidzīgiem smagnējiem soļiem sāka staigāt no galda līdz logam, zem kura krājās peļķe.

Divzījas komisars viņam bija iztelcis aizrādījumu: pulks ceļā bija aizkavējies par veselu diennakti. Vajadzēja gādāt par to, lai tas laika nokļūtu līdz ešelonom. — Mēs, biedri, atpalekam, — komisars telca, — tāpēc gribu ar jums par to parunāt... Kāpēc atslābums? Kas par lietu? Tūlī pateikšu. Strēlniekos nav istas skaidrības par turpmāko uzdevumu. Lūk, atslābuma istais lemesis. Jūs saprātāt mani? Kad rotas devās pretī kaujas troksnim, kad kareivji ar katru stundu tuvojās lenaidniekam, tos nekas nevarēja panākt! Apģāde, munīcija, pats — viss palika pusceļā. Bet nu viens otrs savā galvā kara vadības jauno pavēli izskaidro kā kādu pagriešanos nezināmā virzienā, kaut kur garām Maskavai... Un tāpēc, sak, ne būs nekāda nelaime, ja ieturēs lēnāku soli... Bļēgas! — Pļavnieks uzstāj

(Turpinājums 3. lappusē)

Janis Grantiņš

Milda Klētniece

E. Villpa-Bramberga

Pēteris Lūcis

Voldemars Valdmans

LITERATURAS UN MAKSĻAS DARBINIEKI — DEPUTATU KANDIDATI

Pēc nedēļas mūsu republikas darbaļaudis ievēlēs vietējās Padomes, kurām par deputātu kandidātiem no sava vidus izvirzījuši labākos tautas dēlus un meitas — komunistu un bezpartejisko bloka pārstāvjus.

Visi Padomju Latvijas darbaļaudis par savu pirmo deputātu kandidātu vienprātīgi izvirzījuši lielo tautu vadoni biedru J. V. Staļinu — Cilvēku, kura vārds simbolizē komunisma uzvaras nemītu tuvošanos.

Līdzās partijas un valsts vadītājiem par vietējo Padomju deputātu kandidātiem izvirzīti labākie darba pirmindnieki — izcilie rūpniecības un lauksaimniecības stachanoviči, un novatori, zinātnieki, literatūras un mākslas darbinieki.

Iepriekšējos mūsu laika raksta numuros stāstījām par literatūras un mākslas darbiniekiem — deputātu kandidātiem apgabalā un pilsētā Padomēm. Šajā numurā iepazīstinām ar literatūras un mākslas darbinie-

klem — deputātu kandidātiem Rīgas pilsētas rajonu Padomēm. Viņu vidū redzam rakstniekus, tēlotājus, skatuves un vokālās mākslas pārstāvjus. Izvirzot deputātu kandidātus no sava vidus, kā Rakstnieku savienības kolektīvs, tā Operas un baleta teātra, Akademiskā Dramas teātra, Dailis teātra, Krievu Dramas teātra, Jaunatnes teātra, Muzikālās komedijas teātra, Jelgavas teātra, Radiotelekomunikācijas komisijas, Valsts konservatorijas un citi mākslas darbinieku kolektīvi raudzījās, lai augsto uzticību saņemtu labākie no labākajiem viņu pārstāvjus. Visi deputātu kandidāti savu kolektīvu uzticību attaisnojuši radošajā un sabiedriskajā darbā, viņi to attaisno arī atbildīgajā valsts darbā, kalpojami tautai ar kvēlu sirdsdegsni, veltīdami visus spēkus un spējas, lai tālāk nostiprinātu mūsu Padomju valsti, veidotu laimīgu dzīvi, cīnītos par vēl augstāku kultūras uzplaukumu.

Andrejs Balodis

Vizulis Bērce

Diana Albiņa

Z. Jaskuļeviča-Grīse

Kārlis Strāders

A. Bišentropes-Grimze

Pēteris Grāvelis

Matvejs Cudnovskis

Veronika Stabrovskā

Rūdolfs Baltisvilks

Izskaut pelēcību bērnu literatūrā

Pagājušajā nedēļā Latvijas Padomju rakstnieku savienības Bērnu literatūras komisijas sanāsmē notika pārrunas par tēmu «Bērnu literatūra 1952. gadā un tās turpmākie uzdevumi».

Referents Z. Grīva runāja par galvenajiem trūkumiem, kas raksturīgi latviešu padomju bērnu literatūrai visumā un kavē tās straujāku attīstību.

Neskatoties uz to, ka esam izveidojuši zināmas padomju bērnu literatūras tradīcijas, ka mums ir jau konkrēti panākumi, — teica Z. Grīva, — pēdējā laikā latviešu padomju bērnu literatūrā vērojama pelēcība. Šajā žanrā neparādās tik spilgti darbi, kuri gūtu ievērošanu arī aiz republikas robežām, visā padomju bērnu literatūrā.

Kā galveno trūkumu latviešu padomju bērnu literatūrā referents izvirza mākslinieciskās meistariības nevarību, kuras rezultātā rodas viduvēji sacerējumi, kuros lasītājus neapmierina ne materiāla kompozicionālais izveidojums, ne galveno tēlu raksturojumi. Vispārēja nelāme ir tā, ka bērnus audzinājošās idejas ar dažnedažādām pamācībām un ierosinājumiem izsaka un tādā veidā bērnus «pāraudzina» galvenokārt vecētīņi un vecmāmiņas, ko sastopam kā A. Grīgu, A. Sakses, J. Vanaga, P. Sila, E. Zālītes, C. Dīnēres, B. Sauliņa, tā arī citu autoru darbos. Ja atsevišķos gadījumos arī izēmējas pionieri vadītāji, skolotāji, strādnieku un kolchoznieku tēli, taču arī viņi bērnu komunistiskās audzināšanas uzdevumus veic tikai ar vārdiem, fražainām didaktiskām gudrībām, bet ne ar pamatotu aktīvu līdzdarību, mērķtiecīgu un virzītu ietekmi bērnu pasaulē. Vēl sliktāk ir tad, kad morālīzē paši darbu autori vai pat viņu notēlotie bērni, kā tas noticis, piemēram, J. Granta stāstā «Eida uzvarā».

Runājot par to, ka bērnu literatūrā izcila vieta piekrit pasaku žanram, referents aicināja rakstniekus radoši pārveidot atsevišķas tautas pasakas, tāpat radīt padomju pasakas, kuru paraugi «Bērniņā» ieguvuši mazo lasītāju plašu atzinību. Apsvērtama ir A. Imēmaņa un G. Čirula darbošanās padomju prozas piedzīvojumu žanrā novadā, kurā vajadzētu rakstīt vairāk un arī citiem autoriem.

Dzeja bērniem visvairāk devis B. Saulītis. Tomēr poemā «Draugu pulkā» autoram vairāk vajadzēja padomāt par kompozīciju. Viņa jaunākā poema «Neizmirstamie» ir vērtīgs ieguvums, lai gan atsevišķu tēlu pozitīvo tēlu izauģšana nav plašāk pārrādīta. Pozitīvi vērtējot V. Luksa,

J. Vanaga un A. Krūļa dzejoļus bērniem, referents kritizēja C. Dīnēres grāmatu «Mēs būsim dzelzceļnieki» un P. Sila grāmatu «Vectētiņš un dēls», kurās blakus dzejskām lappusēm ir arī daudzas tādas, kas uzrakstītas sausi, pelēcīgi, bez emocionāla svaiguma.

Par vienu no vērtīgākajām grāmatām bērniem un jaunatnei, kas iznākusi pērn, referents atzina Ed. Salenieka darbu «Solī pa solim», ko kritika vēl nav pietiekami ievērojuši.

Referata noslēgumā Z. Grīva runāja par uzdevumiem, kuri jāatrisina rakstniekiem, Rakstnieku savienības bērnu literatūras komisijai un izdevumu redakcijām, lai celtu latviešu padomju bērnu literatūras idejisko un māksliniecisko līmeni. Debatēs par šiem pašiem jautājumiem runāja A. Talcis, P. Sils, L. Pēlmanis, V. Branks.

Par to, ka sakarā ar PSKP XIX kongresa lēmumiem par politehnisko izglītību padomju jaunatnes audzināšanā izvirzās virkne svarīgu uzdevumu, ka bērnu literatūrā plaši jāatnāk zinātniskām un tehniskām tēmām, — runāja J. Dambrāne. Viņa pārmēta rakstniekiem, ka viņi ne tuvu neizmanto palīdzību, ko bērnu literatūras veidošanā var dot pedagogi.

J. Vanags aizrādīja, ka bērnu literatūras līmenis krīt attiecīgo izdevumu redakciju liberalisma dēļ, kuras nereti publicē negatīvus, pavirši uzrakstītus darbus.

V. Ošiņa ieteica mācīties no krievu un citu padomju tautu rakstnieku spilgtākajām grāmatām bērniem un jaunatnei.

Sanāksmes noslēgumā V. Kaupužs pērcēji secināja, ka pēdējos gados daudz republikas izcilākie rakstnieki — Fr. Rokpelnis un A. Brodele (dramaturģijā), V. Lācis, A. Sakse, A. Talcis (prozā), A. Balodis un J. Grots (dzejā) maz raksta bērniem, kas atsaucas uz bērnu literatūras vispārējo līmeni. Jaunlīdz prozaiķi un dzejnieki, savukārt, nelabprāt vēlas savus sacerējumus pārveidot un uzlabot. Liels trūkums ir tas, ka autori visos darbos par bērniem iziet no principa: cīnīties pret divniekiem, par piecniekiem. Bet kur tad paliek bērni un jaunieši, kas saņem viedas atziņas? Bērnu literatūras pelēcību rada arī rakstnieku izteiksmes valodas nabadzība, aprobežotais vārdu krājums, trūcīgie tēlošanas paņēmieni. Lielu pārmētu pelna literatūras kritiķi, kuri bērnu grāmatām nepiegrīz vērību, pavirši un bieži vien nepareizi novērtē tās, neko nedara, lai audzinātu jaunos autorus.

(Turpinājums no 2. lappuses)

ar rokas virspusi pa gaidu. — Biedri politvadītāji! Jūsu uzdevums, neminot neko tuvāk par virzienu un vietu, izskaidrot strēlniekiem kaujas pavēli. Pavēles jēga pirmkārt tāda, ka tā neietīš ne mazāko vilcināšanos, nekādu nokavējumu. Tuvāko divdesmit četru stundu laikā pulkam jānokļūst līdz dzelzceļa stacijai, kur uz mums gaida ešelons. Tālāk — fronte, kauja par Maskavu! Ceļš līdz dzelzceļam, biedri, jāveic bez atpūtas. Stacijā būs priekšā apgāde, vārdu sakot, vies, no kā rotas bija atrāvušās. No manas puses — viss! Es, biedri, beidzu. — Komisars atbraucēja miklos, pierēl pieļipušos matas, ar kabatas lakatiņu izslaucīja no sarmas atkušušās, gandrīz kopā saaugušās tumšās uzacis un samirkšņainā plaukstus. Nodevis pavēli, Plavnieks bija pārliecināts, ka tā tiks izpildīta, tomēr vieglāk no tā viņam nekļuva. Komisars zināja, ka ļaudis stipri novārguši, vāji ēdināti, un, ja viņš to neatzina atklāti, tad vienīgi tāpēc, lai vēlāk nedotu lieku femeslu ar to aizbildināties. Viņš atcerējās arī, ka vakar ceļu krustos divīzijas komandieris laida garām bataljonus, sauca pie sevis komandierus un deva tiem stingrus norādījumus. Tātad atbildība, kontrole par pavēles izpildīšanu palika uz štaba pleciem — uz pulka komandieri un komisaru. Un viņš, kā vienmēr tādos gadījumos, kad politdaļai bija jāveic svarīgs uzdevums, nēma to pilnīgi savās rokās, kļuva it kā jaunāks, koncentrēdams enerģiju vienā virzienā. Staba darbinieki tad savu pasmago, kluso un domīgo komisaru gandrīz nepazina.

Apspriedē šoreiz bija īsa, jautājumi no politvadītāju puses netika izvirzīti tāpēc komisars sapulcējušos ātri atbildēja, bet pats gāja atpakaļ uz pulka štabu, kas bija apmeties ielas pretējā pusē cīma padomei.

Neraugoties uz trauksmīgajiem apstākļiem, apspriedes dalībnieki palika vēl oridi kopā. Turpinājās sarunas, ko bija pārtraukusi komisara ierašanās. Bet notikumi bija tik dramatiski, domas un pārdzīvojumu katram uzkrājis

tik daudz, ka pietiktu ko pārstāstīt veselam cilvēka mūžam!

Padomes istabā, kā pirms, balsu jūklis.

— Jā. Šīs dienas pie Maskavas neizmirst!

— Tādu cilvēkiem sakrāsies daudz...

— Un ko ar tām, kas aiz muguras?...

— Arī paturēsim prātā! Atminēsim kaujās!

— Beidzot mīnam fašistiem uz papēžiem!

— Ko nu par papēžiem! Grābt aiz rīkles!

— Kā izturēsim pirmo kauju? Lūk, par ko domājam!

— Tu šaubies?

— Ne par to runa. Uz mums raugās Maskava, biedri! Pielūkojam!

— Raugās biedrs Staļins!

— Tad strēlnieki izturēs, tad jāiztur!

— Neizmirstiet, ka pie Maskavas stāv oktobra un novembra kaujas rudītas daļas.

— Ar viņām mēroties nebūs jau viegli. Tas taisnība.

— Arī starp mums ne mazums kauju dalībnieku.

— Strēlnieki vācu ložu priekšā neieksies!

— Pa rotām, biedri!

Sadalījušies pēc bataljoniem, politvadītāji sāka posties ceļā.

Viņi dzīvoja un cīnījās kā cieši saliedēts biedrīgs kolektīvs, ko ledvesmoja un vadīja Ļeņina-Staļina partija. Starp viņiem bija dažāda vecuma un profesiju cilvēki ar dažādu izglītību, raksturu un īpašībām, kas attiecīgi izpaudās viņu audzināšanas darbā. Bet karā šī atšķirība dažādība starp viņiem nebija tik jūtama, jo tie bija kļuvuši par Sarkanās Armijas gara, par komunistiskās morāles nesējiem latviešu strēlnieku masās. Politvadītāji bija komandieru stiprākais atbalsts, kareivju drošākā cerība. Kritiskajos brīžos, kad komandieri izgāja no ierindas, tie stājās viņu vietā, turpinādami kauju. Daudzi no viņiem krita, palikdami kareivju sirdīs kā vienkārši, gaiši cilvē-

ki. Gandrīz visi tie bija iekaluši sev prātā uzskatu, ka smagos brīžos, kad vārdi izrādās bezspēcīgi, kareivji no briesmu stinguma jāizrauj ar personīgu piemēru. Tad viņi uguni piecēlās, ložu un šķembu krusā gāja pa priekšu, pierādīdami, ka vārdi, kurus tie teikuši par Dzimteni, par virsīkību un nāves nicināšanu, neatšķiras no viņu darbībām.

Plavnieka pulka politvadītāji sanāca pie komisara samērā reti, retāk nekā citās daļās. Tāda bija komisara nostāja. Viņš tos sasauca vienīgi svarīgos gadījumos, un arī tad uz īsu laiku. Bet, lai par katru pulka politdarbinieku komisaram būtu skaidrs uzskats, viņš ar atsevišķu cilvēku norunāja stundu un vairāk. Tāpēc viņš savus politvadītājus pazina tikpat kā sevi. Tāpēc tais gadījumos, kad politvadītāji pulcējās pie komisara, viņi sapazinās tuvāk, guva iespaidu viens par otru un nodibināja personīgu draudzību.

Šoreiz viņi, par personīgajām lietām tikpat kā nemaz nerunāja. Tikal šķīroties šoreiz varbūt paspēja stingrāku roku, paskatījās ilgāk acīs, domādami: «Sak, visi jau sveikā neizies...»

Daļa no politvadītājiem bija jau atgājuši, kad ienāca pulka pastnieks. Viņš uzreiz pamanīja, ka trūkst vairāki viņam vajadzīgi cilvēki, un pie sevis noskaitās. Pa apspriedes laiku pastnieks pāris reizes pabāza durvis galvu, bet tā kā komisars, kā viņam likās, dūsmīgi uz to paskatījās, tad viņš izgāja atpakaļ uz ievērojamu ple zīgriem. Tur pastnieku sastapa pulka adjutants un aizsūtīja kādā mazsvarīgā uzdevumā, bet, kad viņš atgriezās, cīma padome bija pustukša. Domās pasūtītie adjutanti pie viņa, viņš turpat nolēma, ka pilnībā pastu nodos rit stacijā, un ar to sevi nomierināja.

Mežulis bija no sievas vēstule, un viņš kaut kā uzreiz pārvērtās. Visi vēl nebija izklīduši. Viņš iebāza vēstuli kabatā un šai brīdī gribēja būt viens. Par laimi, Zirnīs, kas talsējās Mežulim līdz, vēl nebija atgriezies no štaba, un viņš neizskaidrojamā jutoņā uzplēsa aploksnī.

Mežulis vienā elpas paņēmenā grī-

bēja izlasīt tās četras, ar tinti pasīki aprakstītās papīra lapiņas... Acis satraukti skrēja pa burtu ailēm, lēca pāri neskaidri uzrakstītajiem, uzreiz nesalasāmajiem vārdiem, pūlēdamās ātrāk aptvert vēstulē izteiktās domas jēgu. Un tikai pēc tam, kad viņa agrākās bažas bija izklidinātas, tas pārlasīja vēstuli jau mierīgi, uzmanīgi ledzīlīnādams vārdu saturā. Un tikai atreiz lasīdams, isti apjēdza, ka viņam ir jauns dēls... Sieva rakstīja, ka zēnu nosaukusi viņa vārdā. Mežuļa mulsas apstarotajā sejā pavidēja smaids. Arī pirmajam dēlam sieva gribēja dot viņa vārdu, bet toreiz viņam izdevās Zentu atrunāt, pārliecināt, ka tā ir novecojusī tradīcija. Bet tagad viņš pats nekā gribēja teikt pret to, ka viens no dēliem nesīs viņa vārdu... Par savu tēvu viņam jākāunās nebūs...

Nu, bet kāpēc viņa veselu mēnesi nebija nekā ziņojis? Mežulis vēlreiz pārskrēja acīm sievas skījam rokkrastam, skatījās par savu izklaidību. Beigusi stāstīt par bērniem, viņa beigās bija pierakstījusi dažas rindas par sevi: «Zīnu, ka Tu gaidīji no manis vēstuli un domāji, kāpēc es nerakstu. Tagad varu to Tev pasacīt. Pāris nedēļas pirms radībām es biju saslimusi, — ārsti atsaucās uz nerviem... Tev ziņot negribēju, jo jums tur tā jau smaguma daudz. Bet melot mūsu starpā, kā zini, nav parasts. Tāpēc — klusēju. Tagad viss atkal labi. Strādāju kara hospitālī. «Dārgā! — Mežulis domāja, — kā es tev pateļos par uzticīgo draudzību, rūpēm — par visu, visu, ko tu man dzīvē esi darījis! Cik es esmu laimīgs ar tev!»

Mežulis aprāva pārdomas, kļuva darbīgs. Izmantodams Zīņa kavēšanos, viņš uzrakstīja sievai īsu vēstuli, no deva pastniekam un piebrīdināja, lai tas to kaut kur nenogrūž. Pēc tam sadzina finansu daļas priekšnieku, noskaidroja, vai viņa pēdējā alga sievai pārsūtīta. Paņēma un sabāza pa kabatu rotas pastu, pabaroja pavisam piemirsto zirgu.

Pie tam visu laiku viņa sejā rūpju izteiksme mainījās ar satrauktu mulsumu...

Zirnīs atgriezās ar krietnu novēlošanos.

— Esi nogaidījis? — viņš jautāja, pūdzams pa muti un nāsim blāvas elpas strūkļinas. — Ielaidies tik ar laudim, — ātri vajā netiksi...

Mežulis uzmeta plecos lauku somu, aizbāza aiz kakla uz krūtīm avižu vīstokli.

— Jājam! Citādi nesadzīsim...

— Ar zirgliem sadzīsim, — Zirnīs atteica. — Bet kāpēc tev tāds savāds izskats?

Mežulis, kas vēl brīdī iepriekš pats to gribēja pateikt, tagad nevarēja saņemties Pēkšņi viņam uzmācās šaubas, vai viņš dara pareizi, priecādamies, ka sagādājis sievai jaunās rūpes?... Nevienam te, protams, nebija vainojams, jo viņi notikumus nevarēja paredzēt... Bet vai viņam tagad tomēr nevajadzētu būt nosvērtākam, domāt reālāk? Kara laiks. Laudim almu-gurē darba, grūtību bezgala. Un nodarbinātā sieviete ar trim bērniem... Tur bija par ko padomāt... Un Mežulis bez sevīšķas noskaņas, gandrīz vienaldzīgi pateica:

— Saņemtu vēstuli, sieva raksta, ka piedzimis dēls...

Zirnīs sarauca starp uzacīm grumbu, ar mākslotu bargumu balsi teica:

— Nu, kāds savādnieks! Priecāties! Bet viņš — rāda noskumušu gīmi...

— Vai tad es skumstu? — Mežulis raudzījās uz biroja sekretaru ar talenu skatīenu — Citos apstākļos, jāatzīstas, prieks būtu lielāks.

Zirnīs uzmanca kaklā automatu, saņēma Mežuli aiz pleciem.

— Apsveicu tevi ar nākotni! — viņš, Mežuli viegli purinādams, teica. — Bet gaisiņus apstākļus — mieru cilvēkiem — izkarosim!

— Vai tad par to var šaubīties! — Mežuļa acis lemdrēzās.

Biroja sekretars ar politvadītāju izgāja no cīma padomes, uzkāpa nostāvējušos zirgos. Izjājuši no cīma, palaida rīkstiem.

Sejā citrās svīlinošs vējš ar stākam ledus šķembām, ko no ceļa izrāva zirgu pakavi.

Par kulturizglītības darba tīlāku pacēlumu

Biedra Staļina ģenitālie norādījumi par trim pamatsacījumiem pārejai uz komunismu viņa jaunajā darbā «Socialisma ekonomiskās problēmas PSRS Savienībā», Padomju Savienības Komunistiskās partijas XIX kongresa lēmumi prasa celt cilvēku augstākā līmeni kulturizglītības jautājumā, lai nodrošinātu republikāli izvirzīto saimnieciskā un politiskā uzdevumu veikšanu. Kulturizglītības jautājumā radikāli jāizstrādā darbs, iedzīvotāju apkalpošana, lai īpmierinātu strādnieku, kolchoznieku un padomju inteliģences nemītiģi augošās kultūras vajadzības.

Padomju Savienības Komunistiskās partijas XIX kongresa direktīvas par PSRS tautas saimniecības un kultūras attīstības piekto piec gadu plānu paver plašas perspektīvas kultūras celtniecībā mūsu republikā. Tāpēc jo sevišķi nepildēdama ir tā bezzobaina «izglītība», kas raksturo daudzu mūsu republikas kulturizglītības jautājumā. Kā to atzīmēja Latvijas Komunistiskās partijas Centrālās Komitejas III plenums, daudzos mūsu republikas rajonos kulturizglītības darbs pilnīgi pamests novārtā.

Ja varam atzīmēt zināmus sasniegumus Talsu, Ludzas un Cēsu rajonu Kultūras namu un bibliotēku, kā arī Bauskas un Kandavas rajonu Kultūras namu, Rīgas, Gaujienas, Liepājas, Skrundas rajonu bibliotēku, Naukšēnu, Ipiķu, Nīgrandes, Skaistkalnes klubu un vēl dažu citu kulturizglītības jautājumā, tad par lielām lieto daļu kulturizglītības jautājumā jāsaka, ka to darbs joprojām ir nepilnveidīgs, it īpaši Aknīstes, Varakļānu, Dagdas, Līvānu, Ergļu, Apes, Madonas, Kuldīgas, Liepājas rajonos.

Tas uzliek par pienākumu Latvijas PSR Ministru Padomes Kulturizglītības jautājumā komitejai, kā arī republikas centrālajam kulturizglītības jautājumā — Valsts bibliotēkai, Centrālajam lekciju birojam, Republikāniskajam Tautas mākslas namam un Metodiskajam kabinetam, kā arī visu apgabalu un rajonu izpildkomiteju kulturizglītības jautājumā nodarbināt parkārtot savu darbu. Vispirms tas jādara kārtīgi sagatavošana un audzināšana, kā arī visa kulturizglītības darba idejiski politiskā līmeņa celšana.

Kulturizglītības jautājumā galvenais un svarīgākais uzdevums pašlaik ir diendienā izskaidrot darba jautājumā partijas un valdības lēmumus, plaši propagandēt Padomju Savienības Komunistiskās partijas XIX kongresa lēmumus, biedra Staļina runu kongresā un viņa ģenitālo darbu «Socialisma ekonomiskās problēmas PSRS Savienībā», audzināt darba jautājumā bezgalīgā uzticībā socialistiskajai Dzimtenei, visnotāji rūpēties par PSRS aizsardzības maksimālu nostiprināšanu, celt politisko modrību.

Kulturizglītības jautājumā darbā rīcī par visām reizēm jāizskaidro visāda veida apolitiskums un formalisms. Visai kulturizglītības jautājumā darbībai arī jāvērsas pret buržuazisko ideoloģiju, jācīnās jaunā angstu morāli īpašību veidošanās padomju cilvēkos.

Lektoru apvienību, bibliotēku, klubu un muzeju uzdevums ir pārliecināt parādīt darba jautājumā, ko viņiem devusi padomju vara, parādīt socialistiskās iekārtas priekšrocības, salīdzinot ar kapitalistisko iekārtu.

Kulturizglītības jautājumā jānodrošina un kolchozu sabiedriskās saimniecības nostiprināšanu, par Lauksaimniecības arteļa statusu visstingrāk ieviešanu, par socialistiskās sacensības seistību izpildīšanu, cīņai par Staļina piektās piec gadu plāna izpildi pirms termiņa.

Tuvu 1. marts — vietējo Padomju vēlēšanu diena. Atlikušais laiks cīņai jāizmanto agitatīvai par staļiniskā komunistu un bezpartejisko bloka kandidātiem. Koncertu sarīkošana agitatīvas punktos jāpiesaista visa republikas turpat šimt tūkstoš cilvēku lielā mākslinieciskās pašdarbības dalībnieku saime.

Svarīgs uzdevums laukos — labi sagatavoties pavasara sējai. Jāpropagandē Bauskas rajona Ēlpiņa vārdā nosauktā lauksaimniecības arteļa kolchoznieku aicinājums visiem Latvijas PSR kolchozniekiem un kolchoznie-

cēm, MTS un padomju saimniecību darbiniekiem un lauksaimniecības speciālistiem izvērst socialistisko sacensību par lauksaimniecības jaunu, spēcīgu augšupeju 1953. gadā. Socialistiskās sacensības gaita un rezultāti jāpārāda ar visiem kulturizglītības darba veidiem. Ievērojami plašāk un labāk visas kulturizglītības jautājumā jāvērsas ražošanas pirmindnieku pieredzes propaganda. Lekciju darba plašai izvērsšanai jānodrošina tuvu pie seši tūkstoši cilvēku lielā lauku lektoru apvienību lektoru saime.

Republika, bibliotēkām jāizveido ap sevi plašu aktīvu, jānodrošina arvien lielāks ceļojšo bibliotēku un gramatu loma saimniecības tiklī. Prasmīgi izmantojot lasītāju konferences, daļdarbu kopīgu lasīšanu un pārrunas, kā arī uzskates agitatīvu, tuvākajā laikā jānodrošina, lai visas kolchoznieku ģimenes būtu bibliotēku lasītāju skaitā.

Visiem klubiem, tautas namiem un Kultūras namiem plaši jāizvērs gata-vošanās mākslinieciskās pašdarbības pulciņu skatēm, radikāli jāizstrādā lekciju lasīšana, jāpaplašina literāro, fiziskās kultūras, agrozootehniskā un vispārīgā izglītības pulciņu skaits un jāceļ to darba kvalitāte. Laikus jāizveido agitatīvas brigādes, kurām nāksies apkalpot kolchozniekus un lauksaimniecības mehanizatorus pavasara, vasaras un rudens lauku darbu laikā.

Gan bibliotēkās un klubos, gan muzejos un lektoru apvienībās ievērojami jāizstrādā dabas zinātņu un zinātniskā ateisma propaganda.

LPSR Ministru Padomes Kulturizglītības jautājumā komitejas un tās vietējo orgānu uzdevums ir, balstoties uz plaši izvērstu kritiku un paškritiku, ar visas padomju sabiedrības līdzdalību laikā atkal un novērst kulturizglītības darbā sastopamos trūkumus, plaši popularizēt klubu, bibliotēku, muzeju, sarkano stūrišu, lektoru apvienību, mākslinieciskās pašdarbības pulciņu pozitīvo pieredzi.

Tāču jānodrošina, ka Komitejai un tās vietējiem orgāniem vieniem pašiem nav pa spēkam nodrošināt visa kulturizglītības jautājumā darba radikālu uzlabošanu.

Kulturizglītības jautājumā ir visa partijas organizāciju un vietējo Padomju ideoloģiskā darba sastāvdaļa. Kulturizglītības jautājumā budžeti un kadri atrodas rajonu un apgabalu padomju jautājumā pārzīņā.

Laikraksts «Pravda» pagājušā gada beigās rakstīja:

«... Klubi ir viens no partijas lauku organizāciju ideoloģiskā darba svarīgajiem ierīcēm. Kolchozu un teritorialajām partijas organizācijām, partijas rajonu komitejām diendienā jāveic to darbība, jāizstrādā to plāni, jāpārbauda par to darba saturu un idejisko līmeni, jānodrošina kulturizglītības darbinieku kadri ar politiski sagatavotiem cilvēkiem, kas prot un mīl savu darbu...»

«Lauku klubu sekmīga darba obligāts priekšnoteikums ir mājība. Nevar samierināties ar tādu stāvokli, ka daudzos klubos valda aukstums, nav mājības, ka kolchozu valdes un Padomju izpildkomitejas neapņēma tos ar kurināmo.»

Sistematiska palīdzība kulturizglītības jautājumā to atbildīgajai un nozīmīgajai darbā jāsaņem no darba jautājumā deputātu vietējo Padomju kulturizglītības komisijām.

Ievērojamu palīdzību kulturizglītības jautājumā var sniegt republikāniskie, apgabalu, rajonu un MTS politisko nodaļu laikraksti, republikāniskie žurnāli, plaši apgaismojot savās slejās klubu, bibliotēku, muzeju, lektoru apvienību, mākslinieciskās pašdarbības pulciņu un sarkano stūrišu darba pieredzi, kā arī kritizējot pieļautās kļūdas un trūkumus.

Visu kulturizglītības darbinieku svēts pienākums ir godam izpildīt biedra Staļina un partijas XIX kongresa izvirzītos uzdevumus darba jautājumā komunistiskajā audzināšanā. Lai to veiktu, viņiem nemītiģi un neatlaidīgi jācīnās, jāapgūst marksisma-lenīnisma teorija, jāceļ sava kvalifikācija.

J. Melja,
Latvijas PSR Ministru Padomes Kulturizglītības jautājumā komitejas priekšsēdētājs

Izcilā valodnieka J. Endzelīna 80 gadi

Sodien atskatās uz 80 dzīves un 55 ražena darba gadiem valodniecības laukā akademiķis prof. Dr. Jānis Endzelīns, PSRS Zinātņu akadēmijas korespondētājloceklis, Latvijas PSR Zinātņu akadēmijas īstenais loceklis, republikas nopelniem bagātais zinātnes darbinieks.

Viņa pirmais apcerējums par baltu un slavu sakarām — «Латышские заимствования из славянских языков», kas 1899. gadā parādās rakstu krājumā «Жизнь старина», ir nozīmīgs valodniekiem, vēsturniekiem un etnogrāfiem vēl mūsu dienās.

1903. gadā J. Endzelīns kļuva par Terbatas universitātes privatdocentu, ar disertāciju «Латышские предлоги I ч.». 1905. gadā viņš iegūst salīdzināmās valodniecības maģistra gradu un darbojas Terbatas universitātē. 1908. gadā J. Endzelīns pāriet uz Čarkovas universitāti. 1912. gadā Peterpils universitātē ar disertāciju «Славянско-балтийские этюды» iegūst salīdzināmās valodniecības doktora gradu, un Čarkovas universitātē viņu apstiprina par profesoru. Viens pēc otra parādās J. Endzelīna pētījumi par latviešu valodas gramatikas jautājumiem krievu žurnālos. Vasaras atvaļinājumus viņš izmanto latviešu valodas izloksņu pētīšanai, apceļojot Latvijas novadus.

1920. gadā J. Endzelīns atgriežas Latvijā un uzsāk darbu universitātē, kur lasa latviešu valodas zinātnisko kursu, baltu valodas, senās ģermanu valodas, sanskritu un citus salīdzināmās valodniecības priekšmetus. Nāk klajā viņa izcili zinātniskie darbi: «Lettsche Grammatik» (1922. g.), «Latvijas vietu vārdi» (I d. 1922. g., II d. 1926. g.), «Latviešu valodas vārdnīca» (no 1923.—1932. g.) ar 2 papildsējumiem (I — 1938. g., II — padomju varas laikā — 1946. g.). «Latviešu valodas skaņas un formas» (1938. g.). Viņa zinātniskos darbus augstu novērtē PSRS Zinātņu akadēmija, kas 1929. gadā levlē J. Endzelīnu par savu korespondētājlocekli akademiķi.

Padomju varas apstākļos 1940 — 1941. gadā, un it īpaši pēc fašistisko okupantu sagrāves no 1944. gada J. Endzelīns veic atbildīgos uzdevumus Padomju Latvijas valodnieku audzināšanā, filoloģijas zinātnes tālākā izkopšanā.

1946. gadā, kad nodibinās Latvijas PSR Zinātņu akadēmija, prof. J. Endzelīnu levlē par tās īsteno locekli akademiķi, uztic viņam Valodas un literatūras institūta Valodas daļas zinātniskā darba vadīšanu. Viņš sagatavo publicēšanai vairākus ievērojamus darbus: 1945. g. iznāk «Ievads baltu filoloģijā», 1948. g. «Baltu valodu skaņas un formas», 1951. g. «Latviešu valodas gramatika», kam ne vien izcila nozīme latviešu valodniecības zinātnē, bet tā levlada latviešu valodu arī vispārīgajā valodniecībā, salīdzināmās valodniecības zinātnē.

Savā zinātniskā pētnieciskajā darbā prof. J. Endzelīns allaž dibinājis uz konkrēta, neatlaidīgās studijas un meklējumu pārbaudīta valodas materiāla, centies būt objektīvi paties zinātniskos secinājumos. Dzīlī un spilgti viņš risina baltu un slavu valodu radniecības problēmu un uz rūpīgi izpētītu un pārbaudītu valodas faktu pamata droši secina, ka jau alvēsturiskajā laikmetā konstatējami cieši baltu un slavu valodu savstarpējie sakari.

No jaunākā laika pētījumiem padomju valodnieku interesi sevišķi modinājis J. Endzelīna monumentālais darbs «Latvijas PSR vietu vārdi», kas iznāks 2 daļās. 4 sējumos.

Lai ilgs un rosmīgs izcila latviešu valodnieka turpmākais darba cēlens!
Marija Saule-Sleina,
Valodas un literatūras institūta vecākā zinātniskā līdzstrādāne

GRĀMATU APSKATS

Soli pa solim tuvāk lielajam Oktobrim

Starp latviešu padomju literātiem, kuri brālīgajā Padomju Krievijā izauga par socialistiskā realisma rakstniekiem, pirms vēl Latvija 1940. gadā bija kļuvusi par padomju republiku, atzīmējams Eduards Salenieks. Jau trīsdesmitajos gados viņš publicējis virkni isāku un garāku stāstu, kuros ar pilnu tiesību ieskaitām latviešu padomju literatūras nezūdošajā daļā. Pēc Lielā Tēvijas kara pastāvīgi dzīvodams un strādādams Padomju Latvijā, Ed. Salenieks laidsis klajā trīs prozas grāmatas, tai skaitā pagājušā gada beigās stāstu «Soli pa solim», kas ir 1949. gadā publicētais stāsts «Vīnas dienās» tiešs turpinājums un rāda latviešu izceļotāju dzīvi Oktobra revolūcijas priekšvakarā Baltkrievijā. Ed. Salenieks notēlo, ka starp latviešiem, kas vēl pirms vai arī tūlīt pēc 1905. gada buržuaziski-demokrātiskās revolūcijas izceļoja uz dzīvi Baltkrievijā, viss vairums ir nabadzīgo zemnieku, kam nav ne zirga, ne darba inventāra. Viņus, tāpat kā citu tautību darba ļaudis, krāpj un izsūc budži, tirgotāji un fabrikanti, kuru vidū, protams, netrūkst arī latviešu. Un, ja latviešu kulaki un citi mantļaudis darba ļaudis izsūcšanā visur un vienmēr labi saprotas ar citu tautību kapitalistiem, tad latviešu tautības strādniekiem, darba zemniekiem un darba inteliģencei kopā ar citu tautu darba ļaudīm izveidojas cieša cīņas fronte pret visiem un visāda veida ekspluatatoriem. Boļševiku partijas vadībā latviešu kolonistu un bēgu proletariāti kopā ar visiem Krievijas strādniekiem stājas vienotā cīņā ierindā pret kapitalistiem un cariskās varas aizstāvjiem. Darba ļaudis «soli pa solim» tuvojas Lielajam Oktobra socialistiskajai revolūcijai.

Stāsts ievēro ideju — Baltkrievijas darba ļaudis plevēršanos revolūcijai. Ed. Salenieks parāda ar nabadzīgā latviešu kolonista, no ģimnazijas izslēgtā jaunā Roberta Zalāna tēlu. Tēlodsams viņa izugsmi no stichiska karotāja pret dažādām netaisnībām sabiedrībā līdz apzinīgam revolucionāram, Ed. Salenieks savā stāstā labi atsedz tā laika sabiedrībā pastāvošās nesamierināmās pretrunas un asās cīņas. Stāsta daudzie tēli un personāži pārstāv dažādas sabiedrības grupas, kārtas un aprindas. Tur ir nabadzīgie zemnieki un strādnieki (Zalāni, krusttēvs Dāvis, tipogrāfijas metieris Artoņovs), kuriem augstu attīstīta darba ļaudis solidaritātes apziņa, kas nesavtīgi

Tādi ir Holivudas kinodžungļi

Amerikāņu miljardieri savā ideoloģiskajā diversijā pret progresīvo cilvēci plaši izmanto arī kinomākslu. To apliecina gandrīz vai visi Holivudas ražojumi, ko izpilda ASV teritorijā un tālu aiz tās robežām. To apliecina apstākļi, kādos nākas strādāt māksliniekiem Holivudā, kur tā saukta «Savienības amerikāņu ideālu saglabāšana», kas ir «antiāmerikāniskās darbības» izmeklēšanas komisijas filiāle Holivudā, izseko ikviena aktiera, scenarista, režisora darbam un panāk viņu atlaišanu, ja kādam no šiem māksliniekiem piemīt «progresīvs noskaņojums».

Nesen laikrakstā «New-York Post» kinokomentētājs Leners zīmīgi rakstīja: «Godīgumu, kā īpašību, grūti atrast Holivudā, kur melnā saraksta eksistence — realitāte, kur daudzi cenšas ierasties sevī un kur cilvēka būtne dzīvo līdzīgi «pārbiedētam dzīvniekam briesmu džungļos».

Labu ieskatu šādos kinodžungļos sniedz jaunā progresīvā angļu rakstnieka Edvina Džilberta romāns «Vāveres ritenī», kas nācis klajā arī latviešu valodā.

Pilns cerību un labu nodomu spārnots, Holivudā ierodas jauns talantīgs rakstnieks kinoscenarists Tonijs Vilards. Sākot darbu, viņš drīz vien pārliecinās, ka patiesi talants, kas spējis grib kalpot istai mākslai, Holivudā nav vajadzīgs, jo tur «aiz «grāvējus», kas neļauj cilvēkiem domāt, modina viņos zemiskus instinktus, sakroplo viņu gumi, aizvērta prom no nopietnām sabiedriskām problēmām. Holivudā valda «bizness», kura varai pakļauti arī amerikāņu «radāšie» darbinieki, jo viņi, lai nepazaudētu darbu, spiesti pildīt savu saimnieku pasūtījumus.

Viņa līdzautors scenarists Saimors Klisons ir jau pielāgojis Holivudas «kārtībai», prot pīlējamoties kinostudiju vadītājiem un režisoriem. Viņš

attiecībā pret citiem. Tur ir nesalauzami revolucionāri-ļepinēši, kas iztur visas spīdzināšanas, vāšanās un vienmēr augstu nes proietariskā internacionālisma karogu. Tur — tiem pretstatā — muļžnieki, fabrikanti, lielsaimnieki, lieltirgotāji, tautiskie advokāti, pārnīekli un meņševiku līderi, kuriem vienaldzīgas tautas ciešanas.

Nenoliedzami, ka Ed. Salenieka stāsts «Soli pa solim» pieskaitāms pozitīvam latviešu padomju literatūras parādībām. Svarīgu, šizetiski interesantu ievirzītu temū autors risina ar atzīstamu veiksmi. Visumā viņš izveidojis pilnasinīgu raksturu, individualizētus un pārliecinātus tēlus, atskaitot vienu — Sidoru Polikarpoviču. Šis strādnieku nagu maucēja tēls tagadējā traktējumā nav visai pārliecināts, lai gan autors viņa iecerējis atmaskot kapitalistu necilvēcīgo morāli, viņu zverisko «etiku», viņu naidīgumu tautai. Dažviet šaubas izraisa arī Zalāna-Krišļa notēlojums. Autors viņu rāda kā ļoti gudru, lielu filozofu un asprātli, bet bieži vien tas neatbilst sešpadsmit septiņpadsmit gadus veca zēna attīstības un zināšanu līmenim. Tas jūtami mazina stāsta vērtību.

Neizkopta ir Ed. Salenieka literārā valoda. Stāsts piebāstīts samākslotiem salīdzinājumiem, neattaisnojamiem meklējumiem pēc izteiksmes originalitātes, kas nevis palīdz atsegt galveno, stāsta ietveto ideju, bet to apgrūtina. Piemēram, autors šādi grib pasacīt, ka nabaga cilvēkam pieder viens vienīgs maiss, kuru viņš izlēto visdažādākajām vajadzībām: «Pasūtīts maksīgliem mēslēm, tas drīz iepazīnās ar kartupeļiem, kāpostu galviņām, skaidām...» Revolucionāriem simpātizējošs ārsts stāstā runā žargonā, kas viņu no pozitīva tēla pārvērš negatīvā: «Aizbāziet savam draugam zobu kambara loģus».

Cik tālu reizums autors atzīkst savos valodas originalitātes meklējumos, liecina šādi teikumi: «Rokas tev pārāk stīvas, kā dzelzceļa semafori». Un tā runā zemnieku vecenīte! Vai arī: «Kājas pēkšņi bija kļuvušas tik platas un garas kā pirāgu pannas». Kaitē arī daudzie novecojušie vārdi un provincālismi, kas traucē tēlojumu, samākslo to.

Ed. Salenieka līdzšinējie sasniegumi rakstniecībā liecina, ka autors ir spējīgs sniegt latviešu padomju literatūrā vērtīgus darbus. Taču, lai viņa stāsti būtu īsti iedarbīgi, lai tie atbilstu ļoti augstajām padomju literatūras prasībām, autoram turpmāk sevišķa vērtība jāpiegriež valodai, jāatsakās no nevajadzīgajiem «originalitātes» meklējumiem.

Jānis Niedre

zogs Vilarda ieceres, ātri kāpj uz augšu, isto scenarija autoru nobīda malā. Kad Tonijs protestē pret šādu negodīgu rīcību, Klisons cīniski filozofē: «Draudzība paliek draudzība, bet bizness paliek bizness...» Vai tad jūs nezīnāt, kā taisa filmas?... Jūs esat burvīgs un jūtīgs, tas viss lieliski. Talantīgs... Bet tas ir maz. Lai strādātu kinolaukā, ir vajadzīga zīlona āda un vērsā zarnas. Man tas ir. Un jums nav. Un ar jums es nevaru taisīt biznesu».

Vilards jūt, ka darbs Holivudā cilvēku pazemo, atņem viņam domas, gribu, sagandē raksturu.

Romana «Vāveres ritenī» autors labi parāda kinodarbinieku izspieģošanas sistemu ASV. Kinofabrikas īpašniekam Rojam Melikanam šajā virzienā zināms sniedz viņa brālēdē, studijas personāla pārzinis Melvins Melikans. Pedējam vajadzīgas zināšanas par mākslinieku gaitām un uzskatiem piegādā Keja Pirsone, tieši viņa izspieģo Tonijs Vilarda «nostājus». Kinofabrikas vadība, vietējā avīze katru Holivudas mākslinieku neapmierinātību, pat Tolstoja romāna «Karš un miers» lasīšanu uzskata un apzīmē par komunistisku agitatīvu, visur saskata Maskavas «roku». Arī Tonijs Vilardam, kuram īstenībā nav pat īstas jēgas par komunismu, piedēvē «kļūstānos Maskavas priekšā», kādēļ viņu arī atlaiž no darba. Tonijs Vilards atstāj Holivudu, viņš nesamierinās ar mākslas profanāciju, viņš atsakās pārdot savu godu.

Lai gan E. Džilberta grāmata daudz vietas šķiet tīri idiliskas, salīdzinot ar ASV sodienas dzīves īstenību, kad amerikāņu reakcija pārgājusi vēl plašākā uzbrukumā visam progresīvajam (piemēram, Denisa, Fasta, doktora Barska, scenaristu Lousona un Trumbo apcietināšanas un vāšanās), šis darbs tomēr visumā pareizi, realistiski un mākslinieciski spilgti raksturo Holivudas kinodžungļus.

P. Zeile

Jauniegvumi reto grāmatu fondā

Nesen, kārtojot LPSR Valsts bibliotēkas periodisko izdevumu fondu, atrasti vairāki mēnešraksta «Auseklis» 1899.—1901. g. numuri. «Auseklis» ir pirmais latviešu sociāldemokrātiskā strādnieku preses orgāns. No 1898. g. aprīļa līdz 1901. g. to izdeva ārzemē Dāvids Bundža — pazīstamais jaunstrāvnīks un Rīgas strādnieku pulciņu organizētājs 90. gados, kas pēc «jaunās strāvas» sagrāves emigrēja no Latvijas.

«Auseklis» nonāca Latvijā nelielā eksemplaru skaitā, no kuriem līdz

mūsu dienām saglabājušies tikai maza daļa. Atrastie «Ausekļa» eksemplari tagad pārvietoti uz bibliotēkas reto grāmatu fondu.

Sajās dienās fonds leguvis arī otru nozīmīgu retumu — laikraksta «Latviešu Strēlnieks» pilnu komplektu no 1941. līdz 1946. gadam.

«Latviešu Strēlnieks» sāka iznākt 1941. g. 12. septembrī, — dienā, kad latviešu strēlnieku vienība deva svīnīgo zvērestu un stājās kaujas līnijā pret fašistiskajiem iebrucējiem.

A. Apinis

Liepājas novada pētīšanas muzejā

Ik dienas daudz apmeklētāju lerošas Liepājas novada pētīšanas muzejā, lai iepazītos ar jaunatklātajām izstādēm. Viena no tām veltīta vietējo padomju vēlēšanām. Sēti sakopoti materiāli un foto attēli par cariskās valsts Domes un Liepājas pilsētas «birģermeistara» vēlēšanām, kā arī par vēlēšanām buržuāziskajā Latvijā. Spilgti parādīts, kā buržuāziskās partijas centās apmijot neapzinīgās tautas masas. Iz-

stādīt arī daudz tūlītēji nelegālās Latvijas Komunistiskās partijas uzskauņi, kuros atmaskota buržuāzijas politika. Pretstatā buržuāziskajai vēlēšanu sistēmai izstādē parādītas Padomju vēlēšanas — visdemokrātiskākās vēlēšanas pasaulē.

Muzeja otra izstāde veltīta PSKP XIX kongresa materiālu popularizēšanai, trešā — lielajām komunistu celt-

M. Graudus

Teatru dekoratoru darbu izstāde

Sakarā ar republikas teatru dekoratoru un uzvedumu daļu darbinieku otro konferenci, ko atklās š. g. 23. februārī, Valsts latviešu un krievu mākslas muzejā iekārtota teatru dekoratoru gleznotāju darbu izstāde. Izstādē apmēram 200 eksponātu — pēdējos divos gados paveiktais darbs. Uzmani- bu saista rūpīgi izpildītās gleznotāja A. Lapļa dekoratīvās skices operai «Maija nakts», E. Vārdaupa dekoratīvās skices baletam «Jaunība» un «Romeo un Jūlija», K. Miezīša — «Sulalē», M. Ābolņa dekoratīvās skices komedijai «Trakā nauda», kā arī jauno dekoratoru — M. Kitajeva dekoratīvās skices «Bagātājam ligavim» un E. Kat-

lapa «Aršīnam Mal-Alanam». Daudzas teatra kostīmu skices sniedzis G. Vilks. Konferencē piedalījies arī Maskavas un Leningradas pārstāvi — Mazā teatra galvenais mākslinieks prof. V. Kozlinskis, Leningradas Puškina vārdā nosauktā teatra galvenais mākslinieks A. Bosulajevs, mākslas zinātniece M. Požarska un Vissavienības teatru biedrības galvenais metodists J. Liggins. Konference rezumēs pagājušās sezonas rezultātus, kritiski novērtējot darbus, palīdzēs mūsu teatru gleznotājiem pacelt augstāku mākslinieciskā līmeni inscenējumu dekoratīvo ietēru.

A. Eglītis

Studentu pašdarbības koncertā

Pagājušā svētdien notika Latvijas Valsts universitātes jaunā kora un simfoniskā orķestra koncerts. Atceroties jaunā kora koncertus pagājušajā gadā, redzams, ka kolektīvs dirigenta Harald Medņa vadībā ievērojami audzis. Sevišķi tas jāsaka par kora sievietes grupu, kuras skaļais skaņējums iepriecināja ikvienu klausītāju. Ja pirmajās dziesmās vēl bija mātā nedrošība, tad, piemēram, Vitola «Saules svētku» izpildījums bija ļoti labs. Korim vēl nopietni jāpadomā par viru balsu pastiprināšanu, jo pilnvērtīgu, izlīdzinātu skaņējumu no gandrīz 80 dziedātāju lielā kolektīva, kurā tikai 25 vīriešu balsis, nevar prasīt. Sajā jautājumā nepieciešama Universitātes sabiedriskā organizācija palīdzība.

Simfoniskais orķestris (dirigents Richards Glāzups) izpildīja vairākus mazāku formu darbus. Pirmie atskanējumi liecināja par sasteigtību, bija vērojamas neprecizitātes ritmiskā ziņā, arī intonācija kļūda, bet, teicami izpildot Čačaturjana vārsi no muzikālās dramai «Maskarāde», orķestris pierādīja, ka tā iespējams ir visai ievērojamā. Protams, orķestris jāpapildina, jāpabeidz instrumentu grupu izlīdzinājums. Orķestris saņemis jaunus muzikālus instrumentus. Jāgādā, lai tos izmantotu, apmācot studentus, kuri augs kā papildinājums orķestrim.

Koncerta noslēgumā koris simfoniskā orķestra pavadījumā izpildīja vairākas padomju komponistu dziesmas.

V. Breģis

Feletons

Mākslas akadēmijas pavēni

Ja Latvijas PSR Valsts Mākslas akadēmijas students Viktors Pritkovs būtu rakstījis dienasgrāmatu, tajā varētu atrast apmēram šādas ziņas par viņa dzīvi un dēkām.

1946. gada 19. septembris. Šī ir viena no visievērojamākām dienām manā mūžā: šodien esmu atbrīvots no Labošanas darbu kolonijas. Ko lai es tagad iesāku? Katrā ziņā no šejienes ir jāpazūd — te mani pārāk labi pazīst un droši vien vēl atceras gadījumu ar pārtikas kartiņu viltošanu... Braukšu pie tēva uz Rīgu. Saka, esot interesanta pilsēta.

1946. gada oktobris. Cik patīkami saņemt pasi un staigāt lepni apziņā, ka esi pilntiesīgs padomju pilsonis! Pasi man izsniedza Rīgas apriņķa milicija, pamatojoties uz Labošanas darbu kolonijas izziņu. Par laimi, kolonijas nosaukums uzrakstīts saīsināti «LDK».

Pilsēta man ļoti patīk. Nevar būt, ka tajā negadītos labi un lētiigi ļautiņi, ar kuru palīdzību var ērti iekārtoties.

1947. gada 7. februāris. Atrādās! Un kur? Rīgas apriņķa kara komisariatā... Šodien man šeit izsniedza karaklausības apliecību, kā arī apliecinājumu par atbrīvošanu no kara dienesta. Šajos dokumentos teikts, ka no 1943. gada decembra līdz 1945. gada septembrim esmu atradies Padomju Armijas rindās, ka esmu Lielā Tēvijas kara invalīds. Dokumentus, kas to apliecinātu, kara komisariatā neprasīja, noticēja maniem vārdiem. Tie tik ir lāga onkuli: viņiem pat neienāca prātā, ka kāju iespējams pazaudēt ne vien karā, bet arī paša neuzmanības dēļ, nokļūstot zem lokomotīves, kā tas atgadījās ar mani 1939. gadā.

1947. gads. Strādāju daļkrāsotāju darbnīcā. Protams, tikai pagaidām. Jā, tiek uz augšu, jāizkūlas laudis.

1948. gada vasara. Esmu stingri nolēmis iekļūt Mākslas akadēmijā: tur var kas iznākt. Jo vairāk tāpēc, ka šādas tādas spējas man ir. Akadēmijā gan uzņem tikai ar vidusskolas izglītību, kuras man trūkst, bet gan jau kaut kā to nokārtosim... Iestāties strādnieku jaunatnes vakara vidusskola, mācīties? Nē, tas neder.

1948. gada 17. augusts. Kas gan izdomājis šīs anketas? Sēdi un gudro — kur bijī, kad un ko darīji. Bet ja pagātnē ir ne visai tīras lītiņas? Par savām gaitām kara dienestā uzrakstīju, ka esmu bijis flotē par vecāko matrozi. Tas izskatās iespaidīgi.

Pēc divām dienām. Staigāju un nervozēju, nekur nav miera. Lai nu kā, bet izziņas par izglītību, jāatziņā, man nav nekādas drošas. Kaut kāds Jakovļevs un vēl kaut kāds Geršimovs uzrakstījuši, ka mācījušies kopā ar mani Čerņigovas skolā Nr. 60. Viņu parakstus apliecinājis

arķeja «Metalists» valdes priekšsēdētājs Beķers un Rīgas pilsētas rūpnīcas priekšnieks tirdzniecības uzņēmuma direktora vietniece kadru lietās Kuzņecova... Vai tiešām būs laudis, kas noticēs šiem «dokumentiem»? Un kāds nelabais mani didīja minēt tieši Čerņigovu? Ja nu mani sāks sīkāk izprašāt? Nekad taču neesmu spēris kāju šajā pilsētā...

Vēl pēc dienas. Izdošies vai ne? Šodien runāju ar kādu bijušo jūrnieku, Tēvijas kara dalībnieku. Noskaidroju, ka esmu ierakstījis anketā vēl vienu mūļķību, proti, ka kara dienestā biju Centrālajā un Ziemeļu flotē... Izrādās, nekādas «Centrālās flotes» nekad nav bijis. Kas nu būs?

1948. gada 1. septembris. Visas bailes bijušas veltīgas. Šodien esmu Latvijas PSR Valsts Mākslas akadēmijas students. Interesanti, vai prorektors G. Kruglovs un mācību daļas vadītājs J. Vellands ieskatījušies manā anketā un pārējos «dokumentos»?

1949. gads. Man tomēr velcas! Tas vēl nekas, ka mācos augstākajā mācību iestādē bez jebkāda likumīga pamata. Esmu turklāt vēl atbrīvots no mācību naudas un katru mēnesi saņemu stipendiju. Līdzīgi cilvēki šie mūsu Akadēmijas vadītāji!

Iepazīnos ar studentu Kadišu. Izrādās, mēs abi esam koleģi vēl vienā ziņā — arī viņš ir sodīts un tāpat kā es noslēpīs šo faktu. Uz manu jautājumu, vai mums tāpēc nedraud nepatīšanas, Kadišs smēdamies atbildēja:

«Blēņas! Kas tur ies pētīt mūsu anketas un autobiogrāfijas! Autobiogrāfijā, ko rakstīju 1947. gadā, teikts, ka mans tēvs bijis inženieris-celtnieks, bet māte — ārste... Turpretim šogad izklaidības pēc uzrakstīju, ka tēvs bijis tehniskais celtnieks un māte provizore. Domājat, šie tūlas to pamanīja? Nekā!»

Arī dokumenti par izglītību Kadišam ir visai apšaubāmi. Viņš apgalvo, ka pabeidzis komercskolu Čarbinā 1931. gadā, bet izziņu par to viņam atsūtījis skolas bijušais direktors 1946. gadā no... Tjanczinas! Dīvaini, kā viņam izdevās pēc piecpadsmit gadiem sameklēt šo direktoru?

1950. gads. Mācos bez stargādījumiem, mācību naudu nemaksāju, saņemu stipendiju...

1951. gads. Tas pats.

1952. gads. Mūsu saime kļūst lielāka... Akadēmijā ir tāds students — Edgars Iltners. Kaut gan dokumentos rakstīts, ka viņš ir vienkārša zemnieka dēls, taču īstenībā Iltnera papiņš ir bijis budzis, kam piederējuši 60 ha zemes. Bet tas vēl nav viss. Edgars Iltners iesniedzis izziņu, ka viņš bijis partizāns Dzērves-Ciravās un vēl citos mežos, ko uzrakstījuši kaut kādi divi pilsoņi, bet Dzērves pagasta izpildkomitejas priekšsēdētājs J. Timošenko

apstiprinājis šo «faktu» ar savu parakstu un zīmogu. Nemākulīgs, nevīžīgs darbs: pat datuma trūksti... Arī šādu papīru pie mums ņem par pilnu, kaut gan Iltners bijis nevis partizāns, bet gan hitleriešu armijā. Smalki nostrādāts!

1952. gada oktobris. No jauna liek rakstīt anketas, autobiogrāfijas. Es šo nodarbiību neciešu. Jaunajā anketā tomēr drošības pēc ierakstīju, ka esmu nevis «Pritkovs», bet «Protkovs» — un ka biju nevis Centrālajā flotē, bet tā pašā nosaukuma frontē. Taču vēlāk man pastāstīja, ka arī tas nekādi nav sasaistāms ne ar Minsku, kur es tiku «ievelinots», ne ar Kenigsbergu, par kuras ieņemšanu es it kā būtu saņēmis medaļu... Slikti, ka tik maz esmu lasījis par Lielo Tēvijas karu. Vismaz anketas rakstīt būtu vieglāk.

1953. gada janvāra sākums. Nelaimējās. Iekritu, nācās atzīties un nožēlot grēkus. Protams, ne jau uzreiz un ne jau visus.

1953. gada 17. janvāris. Posts un bēdas! Izkārtā pavēle, ka Kadišs izslēgts no Akadēmijas «par savas pagātnes slēpšanu». Kā būs ar mani? Un Iltneru?

1953. gada februāra vidus. Pagaidām vēl turamies, kā Iltners, tā arī es. Bet vai ilgi? Un kas būs nākošais?

Ar to ieraksti dienasgrāmatā varētu beigties. Ko te vēl piebilst? Vienīgi to, ka šādas dienasgrāmatas, protams, nav bijis. Taču viss, kas šajā feletonā pastāstīts, ir fakts, neapstrīdama patiesība. Latvijas PSR Valsts Mākslas akadēmijas vadība pazaudējusi atbildības sajātu un modribu, ļāvis rasties tādām stāvoklīm, ka šī mācību iestāde — nākamo tēlotāju mākslinieku audzinātāja — kļuvusi par patvēruma vietu personām ar tumšu pagātni.

Nay šaubu — snaudas saņems pelnīto sodu. Bet uzmanīgi jāielūkojas ne tikai Mākslas akadēmijā. Visi šie pritkovi-protkovi, kadiši, iltneri taču kaut kādā veidā iegūst dažnedažādas izziņas, atsauksmes, raksturojumus un citus dokumentus, ieskaitot karaklausības apliecību!

Jāparunā vēl par vienu veida atbildību. Pritkovam-Protkovam ir tēvs — atbildīgs darbinieks, kas dzīvo un strādā tepat, mūsu republikā. Ivans Pritkovs ir Sēpils mežrūpniecības saimniecības direktora vietnieks politiskajā darbā. Vai viņš zināja, kur ir viņa dēls, ko tas dara, kādā ceļā tas bez atbilstošas izglītības kļuva par augstākās mācību iestādes studentu? Ja viņš nekā nezina, tad kas viņš ir par tēvu? Bet, ja zināja, tad vēl jaunāk: tad viņš ir tiešs līdzzinātājs un līdzdalībnieks.

M. Bālīns

A. PLESAKOVS

KOREJAS FRONTĒS

Apskats

*

8. februārī Korejas Tautas Demokrātiskā Republika atzīmēja savas Tautas armijas nodibināšanas piekto gadadienu.

Tautas armijas vēsture nesaraufami saistīta ar korejiešu tautas daudzu gadu ilgstošo varonīgo cīņu par savu brīvību un neatkarību. Par armijas kodolu kļuva Kim Ir Sena bruņotā vienība, kas vairākus desmit gadu cīņās partizānu gaitās pret japāņu okupantiem. Partizānu rindās strauji auga. Kad Padomju Armija bija atbrīvojusi Ziemeļkoreju un nodibinājās tautas varas orgāni, radās nepieciešamība priekšnoteikumi partizānu karaspēka daļu reorganizēšanai Tautas armijā.

Savu piekto gadadienu Tautas armija sagraudīja spēkā pieņemusies, norādījusies sīvas kaujas pret amerikāņu un angļu interventiem. Kauju ugunis izkaldinājās tās komandieru un politisko darbinieku kadri. Lai armiju vēl vairāk nostiprinātu organizatoriskā ziņā, 1953. gada janvārī tajā ievēda virsnieku un ģenerāļu dienesta pakāpes. Armijas vadītājam Kim Ir Senam piešķirta pati augstākā — Korejas Tautas Demokrātiskās Republikas maršala dienesta pakāpe. Kim Ir Sena vadībā Tautas armija parādīja strauju uzbrukuma operāciju un neatlaidīgas pozicionālas aizstāvēšanas paraugus. Tā izaudzināja tūkstošiem varoņpatriotu. Vairāk nekā 400 tūkstoš karieju un virsnieku apbalvoti ar ordeņiem un medaļām, vairāk nekā 400 karavīru izpelnījušies Korejas Tautas

Demokrātiskās Republikas Varoņa augsto goda nosaukumu.

Kara divos gados un septiņos mēnešos pilnīgi atklājušies amerikāņu imperialistu tālājošie agresīvie nolūki Tālajos Austrumos. Iebrukumā Korejā un Ķīnas salas Taivanas okupācija — šie agresijas akti iekļāvās kā sastāvdaļa plašajā stratēģiskajā plānā par Ķīnas Tautas Republikas ielenkšanu. Spraudams sev par tiešu mērķi Korejas ziemeļdaļas okupēšanu, Pentagona domāja vēlāk izmantot Korejas pussalu kā placdarmu uzbrukumam Ķīnai un savu militāro avantūru izvērsīšanai plašumā Āzijas kontinentā.

Korejas Tautas armija cēlā sadarbībā ar ķīniešu tautas brīvprātīgo vienībām izjauc šos amerikāņu kara kurinātāju plānus. Pašlaik frontes līnija, sākmās rietumos pie Imčžinganas upes grīvas (dienvidos no 38. paraleles), iesniedzas ziemeļos no Čcholvonas (Coronas) un Kimchvas, tālāk virzās dienvidos no Kimsonas un beidzas Japanas jūras piekrastē dienvidos no Kosonas.

1952. gadā amerikāņu interventu izderīja divus nopietnus mēģinājumus pārvietot frontes līniju uz ziemeļiem. Tas notika tā dēvētajā «pavasara-vasaras» un «rudens-ziemas» kampaņā.

«Pavasara-vasaras» kampaņa sākās 1952. gada 5. maijā, kad amerikāņu agresoru karaspēks saskaņā ar tolaik

nupat kā ieceltā virspavēlnieka ģenerāļa Klarka pavēli devās uzbrukumā visā 270 kilometru garajā frontē. Interventi mēģināja sašķelt Tautas armijas un ķīniešu brīvprātīgo vienību pozīcijas trijās daļās, izolējot tās citu no citas, — austrumu, centrālajā un rietumu daļā, — lai pēc tam tās iznīcinātu katru atsevišķi. Galveno triecieni viņi deva frontes centrālajā joslā, tas ir, Imčžinganas upes ielejā un gar Seulas-Jončhoņas-Pchonganas-Vonsanas dzelzceļu. Rietumu iecirknī triecienam bija izraudzīta Pamničžonas-Kesonas-Sarivonas ass, austrumu iecirknī tas izvērsās galvenokārt gar Pukchanganas upi.

Maijā un jūnijā norādītajos virzienos noritēja sīvas kaujas, kas tomēr interventiem nedeva nekādu panākumu. Neveiksmju sanīknotie amerikāņu barbari 23. un 24. jūnijā izdarīja no militārā viedokļa bezjēdzīgu aktu, nometot bombas uz elektrostacijām, kas atrodas Korejas ziemeļdaļā, Jalucžanas, Cančžinganas, Pučžonganas un Chočchonganas upju krastos. Tajā pašā laikā interventu pastiprināja uzlidojumus Ziemeļkorejas pilsētām un ciemiem. Amerikāņu pavēlniecība sprauda sev zvērisku mērķi — noslaucīt no zemes virsas 78 pilsētas Korejas ziemeļdaļā. 9.—10. maijā vien uzlidojumus piedalījās vairāk nekā 1.500 lidmašīnu, 15 maijā — vairāk nekā 2 tūkstoši, 16. maijā — 2.100. Cilniski diždomāties ar amerikāņu lidojumu bandītiskajiem «varondarbiem», žurnāls «United States News and World Report» tolaik rakstīja, ka četros mē-

nešos vien Ziemeļkorejā nomests 42 tūkstoši bumbu un 200 tūkstoši galonu napalma. Phenjanā amerikāņu vandāļi 1952. gadā nometuši 52.380 dažāda kalibra bumbu.

Kara darbības gaitā Korejā tika izgaismināts Pentagona radītais mīts, ka aviācija it kā spējot izšķirt kara iznākumu. Amerikāņu lidmašīnas izrādījās nespejīgas aplūsināt kaujas laukā Korejas Tautas Demokrātiskās Republikas aizstāvju ieročus un iznīcināt dzīvo spēku.

Augustā interventu no jauna mēģināja pāriet uzbrukumā. Bet šoreiz viņi sprauda sev ierobežotus mērķus: dažu taktiski svarīgu augstieņu ieņemšanu Tautas armijas un ķīniešu tautas brīvprātīgo galvenajā aizsardzības joslā. Bet izrādījās, ka arī šis uzdevums viņiem nav par spēkam. Interventiem neizdevās panākt izmaiņas frontes līnijā sev par labu, kaut gan, cenšoties pēc tā, viņi atkal cieta lielus upurus. Augustā un septembra pirmajā pusē vien viņi pazaudēja vairāk nekā 24 tūkstošus zaldātu un virsnieku, tajā skaitā 10 tūkstošus amerikāņu, kas krita, tika ievainoti vai nokļuva gūstā. Tajā pašā laikā posmā Tautas armijas un ķīniešu tautas brīvprātīgo zenitartilērieti un strēlnieki — pretinieka lidmašīnu iznīcinātāji notrieca 133 tenaidnieka lidmašīnas un nodarīja bojājumus ap 200 lidmašīnām. Krasta aizsardzības baterijas nogremdēja 14 tenaidnieka kuģus un nodarīja bojājumus angļu flagmaņa kreiserim «Belfast», kā arī amerikāņu eskadras minū kuģim «Tompson» un vēl citiem.

Septembra otrā pusē amerikāņu pavēlniecība izmantoja, lai sagatavotu jaunu kampaņu, kuru ģenerālis Klarks nosauca par «rudens-ziemas» kampaņu.

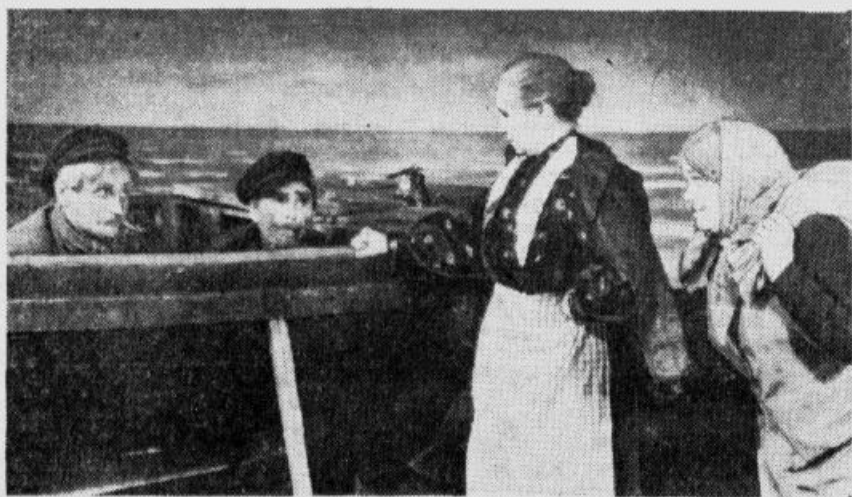
Karaspēka daļas papildināja ar svaigām rezervēm, apgādāja ar jaunu tehniku, ko atveda no okeana viņa krasta; izdarīja karaspēka pārgrupēšanu saskaņā ar jaunu operatīvo plānu. Jaunajā plānā bija paredzēts dot triecienus divos galvenajos virzienos: rietumu iecirknī — pa Kesonas-Pheņjanas līniju un centrālajā iecirknī — gar dzelzceļu Seula-Jončhoņa-Pchongana-Vonsana un tajā pašā laikā gar autoceļu Seula-Kimchva-Vonsana. Amerikāņu pavēlniecība domāja pārraut Tautas armijas un ķīniešu tautas brīvprātīgo aizsardzības sistemu, bet pēc tam ievadīt pārrāvumos savas mehānizētās un bruņotāņu vienības un strauji tempā sasniegt Nampo un Vonsanas ostu rajonus. Plānā bija paredzēts arī izsēdināt šajās ostās lielus jūras desantus, kuriem vajadzēja virzīties vienam pret otru un pārgriezt pussalu tās visšaurākajā daļā, apmēram pa līniju Vonsana-Phenjana. Kampaņas gala mērķis bija panākt «stratēģisku aplenkumu», bet pēc tam likvidēt visu Tautas armijas un ķīniešu tautas brīvprātīgo aizsardzības fronti un interventu karaspēkam sasniegt Jalucžanas krastu. Būtībā tas bija mēģinājums atkārtot Inčonas 1950. gada operāciju, tikai ievērojami lielākā apmērā.

Amerikāņu pavēlniecība uzskatīja savu «rudens-ziemas» kampaņu par ļoti nozīmīgu ne vien militārā, bet arī politiskā ziņā. Tā cerēja gūt noteiktus militārus panākumus un ieņemt Kesonu, Vonsanu un Phenjanas apkārtnes rajonus, pirms sāktos Ģenerālās Asamblejas VII sesija, kurā bija paredzēts apspriest Korejas jautājumu, un tādējādi nostiprināt amerikāņu valdības pozīci-

Turpinājums 6. lappusē

Pirmizrādes republikas teatros

Dalles teatru iestudēta J. Granta un V. Sauleskalna luga «Jūras vējos». Attēls: L. Smits (Stāģis), E. Valters (Mellups), L. Zvīgule (Stāģiene) un E. Bērziņa (Mellupene).

ŠONEDĒĻ

Sodien Latviešu un krievu mākslas muzejā plkst. 16 J. Līgina lekcija «Mākslinieka Viljamsa radošā darba ceļš». Viljamsa darbu izstāde.

Operas un baleta teatru jauno vokalistu koncerts-skate. Sākums plkst. 16.

23. un 24. februārī teatra dekoratoru republikaniskā konference. Sākums 23. februārī plkst. 11. Mākslas darbinieku namā, 24. februārī plkst. 15. Latviešu un krievu mākslas muzejā.

24. februārī Filharmonijas zālē simfoniskais koncerts. Piedalās Radioko-

mitejas simfoniskais orķestris. Dirģents E. Tons. Solists Kirova vārdā nosauktā Leningradas Valsts Operas un baleta teatra solists, KPFSR Nopelniem bagātais mākslinieks, Staļina premijas laureāts B. Freidkovs. Sākums plkst. 20.

26. februārī Latvijas Padomju rakstnieku savienībā Galvenās meliorācijas pārvaldes priekšnieka b. Akišina referāts par meliorācijas plāniem jaunajā piec gadē. Sākums plkst. 18.

27. februārī Latvijas Padomju mākslinieku savienībā grafiku sekcijas sanāksme. Sākums plkst. 19.

KLAUSIETIES PA RADIO

Svētdien, 22. februārī. Pa viļņi 521,7 m: plkst. 11.25 literāri muzikāls raidījums M. Rudenko poēmas «Telma par dižo karavadoni» radio-montaža. Piedalās Staļina premijas laureate Velta Line. Plkst. 15.20 Baltijas kara apgabala Padomju Armijas dziesmu un deju ansambļa koncerts. Plkst. 19.30 koncerts ar radioklausītāju sastādītu programmu. Plkst. 20.30 radioap-skaits «Pa Rīgas teatriem un koncertzālēm».

Pirmdien, 23. februārī. Pa viļņi 521,7 m: plkst. 18.00 koncerts, veltīts Padomju Armijas kareivjiem un virsniekiem. Plkst. 22.00 N. Tkačova teļojums «Varoņa nemirstības».

Otrdien, 24. februārī. Pa viļņi 521,7 m: plkst. 20.00 koncerts «Atbildes uz radioklausītāju vēstulēm». Plkst. 21.00 simfoniskā koncerta II daļas pūrskaide no LPSR Valsts filharmonijas zāles. Plkst. 22.10 literārs raidījums «Par PSRS un Čehoslovākijas draudzību».

Pa viļņi 222,4 m: plkst. 20.00 simfoniskā koncerta I daļas pūrskaide no LPSR Valsts filharmonijas zāles. Plkst. 20.45 literāri muzikāls raidījums «Jaunatnes atpūtas vakars».

Trešdien, 25. februārī. Pa viļņi 521,7 m: plkst. 17.20 Radiokomitejas kokaletāju ansambļa kon-

certs. Plkst. 18.45 koncerts no cikla «Jaunie mākslinieki». Plkst. 21.50 T. Chrenņikova operas «Vētra» IV aina. Plkst. 22.10 literārs raidījums no cikla «Latviešu literatūra». J. Niedres raksts «Pirmā latviešu periodika».

Ceturtdien, 26. februārī. Pa viļņi 521,7 m: plkst. 20.00 koncerts-lekcija no cikla «Krievu muzikālās kultūras vēsture» — «Čaikovskis Maskavā». Plkst. 21.45 Radiokomitejas padomju dziesmu ansambļa koncerts. Plkst. 22.10 literārs raidījums no cikla «Jaunās Staļina piec-gades cehnieki». E. Dambura teļojums «Pats galvenais ir kadris».

Piektdien, 27. februārī. Pa viļņi 521,7 m: plkst. 18.00 koncerts ar radioklausītāju sastādītu programmu. Plkst. 20.30 Dunaļevska operetes «Brīvie vēji» radiomontažas I daļa. Plkst. 21.45 Dunaļevska operetes «Brīvie vēji» radiomontažas II daļa.

Sestdien, 28. februārī. Pa viļņi 521,7 m: plkst. 18.15 Aleksandra Daškova koncerts. Plkst. 20.45 Jaņa Ivanova VI simfonija. Plkst. 21.45 literāri muzikāls raidījums, veltīts vietējo padomju vēlešanām. Pa viļņi 222,4 m: plkst. 19.30 Radiokomitejas kokaletāju ansambļa koncerts.

Uz Vispasaules Jaunatnes federācijas un Starptautiskās studentu savienības ierosinājumu, kuru atbalstīja arī Vispasaules miera piekritēju kongresa Pastāvīgā komiteja, 21. februārī pasludināja par Starptautisko cīņas dienu pret koloniālo režīmu. 1946. gadā šai dienā Bombejā angļi apšaudīja kara kuģus, kur bija nostiprinājušies sacelšanās indiešu jūrnīki. Indiešu tauta atbalstīja jūrnīkus, sākas protesta streiki, demonstrācijas. 1947. gada 21. februārī Eģiptē, Kairā, ap 20 tūkstoš studentu izgāja demonstrācijā. Eģiptieši pieprasīja, lai angļu kara spēks izvācas no viņu zemes. Kara spēks šāva uz studentiem, ap 90 cilvēku ievainoja. Šos notikumus pie-mēnot, visa progresīvā cilvēce, simti miljoni godīgo cilvēku visos kontinentos tagad 21. februārī ik gadus demon-strē savu ciešo gribu iznīcināt uz visiem laikiem koloniālo režīmu.

Koloniālo ekspluatācija mūsdienās sa-nieguni neredzētus apmērus. Dzīšanās pēc maksimālās peļņas liek imperialis-tiem aizvien mežonīgāk aplaupīt kolō-niju un pakļauto zemju tautas. Bet, kā saka biedrs Staļins, tas laiks ir aiz-gājis pagātnē, kad varēja mierīgi eks-pluatēt un apspiest koloniālo tautas un atkarīgās zemes. Diendienā aug spēkā šo tautu pretestība, cīņa par brīvību, par tiesību dzīvot cilvēka cienīgu dzīvi.

Koloniātoru ieinteresēti turēt kolō-niju tautas tumsonībā. Viegāk jau no-mākt darba lopa stāvokli cilvēku, kurš mazāk domā, mazāk zina un saprot. Lūk, daži raksturīgi skaitļi. Angļu Somalijā 99 proc. iezemiešu ir analfabēti, Jaunzēlandē — 94 proc., Mada-gaskarā — 90 proc. utt. Balgi iedo-māties, kas slēpjas aiz šiem skaitļiem! Cik daudz izpostītas cilvēka dzīves! Cik daudz neatklātu talantu!

Pirms vairāk nekā septiņiem gadiem ANO pieņemtās Statūtos koloniālo saimniekiem uzlika par pienākumu rū-pēties par viņu aizbildniecībā vai pār-valdīšanā esošām teritorijām. Statutu 76. pants prasa no valstīm-aizbildnēm veicināt viņu aizbildniecībā atrodošos tautu progresīvo attīstību pašpārvaldī-šanās vai neatkarības virzienā. Bet ASV, Anglija, Francija, Beļģija un citu valstu valdības atrod dažnedažā-dus ieganstus, kā apiet šo noteikumu.

Generalās Asamblejas VII sesijā skaidrāk kā jebkad atskanēja Azijas un Afrikas atkarīgo «koloniālo» zemju balss pret koloniātoriem: šai sesijai, starp citu, bija jāpaspriež arī jautā-jums par Tunisijas un Marokas neatkarību, kuru Francija tam nedod. Pro-jektam, ko iesniedza 13 arābu un Azijas valstu pārstāvji, bija daudz ne-pilnību, tā autori bija centušies sastā-dīt to tā, lai tas būtu pieņemams

V. KACENA

koloniātoriem. Amerikāņu-angļu blo-kam izdevās aprakt arī šo projektu. Nu jau 70 gadus franču imperialisms verdzina Tunisijas tautu, atņemot tai elementārās tiesības. Koloniātoru sa-grābuši savās rokās visas zemes dziļu bagātības, pārvērtuši Tunisiju par lie-lu cietumu. Franču, angļu, amerikāņu kapitalisti šeit grābj pasakainu peļņu, bet Tunisijas zemnieki, strādnieki, amatnieki grūst atzvēn dzīlāk naba-dzībā un tumsonībā.

Un, lūk, Kenija... Angļu imperia-listi atņēmuši iezemiešiem zemi, sadzi-nuši toš sausuma piemeklētajos rājo-nos, un trūkst pat šās pašas tukšneša zemes, tautā badojas. Tikpat nežēlīgi un nekaunīgi angļu imperialisti nodzi-na no zemes Taganaki vameru ciits piederīgos, pārvērtot 3000 ģimenes zemkopības un lōpkopības nepiemērotā tukšnesīgā apvidū, kur iezemieši pado-ti izmiršanai.

Neledomājama nabadzība, katorgas darbs, beztiesība, terors valda Mada-gaskarā. Tur franču koloniātoru 1947. gadā sarīkoja mežonīgus grau-tiņus, kam par upuri krita ap 90 tūk-stoš iezemieši. Cietumos smok tūksto-šiem patriotu. Holandiešu, beļģu, ang-lu un amerikāņu jūgā smok Indonezijas 75 miljonus lielā tauta.

Gadu simteņiem Dienvidaustrumu Azija uzskatīta par pasaules rīsa klēti. Tagad cūkāt bagātājos Indijas štatos Bicharā un Madrasā tūkstošiem cilvēku mirst bada nāvē. Ceļonā angļu koloniātoru kultivē tikai tās zemes, kur var audzēt kokospalmas, kaučuka ko-kus, tējaskrūmus. Divas trešdaļas no visas pārtikas Ceļona ievē, bet puse no zemkopības noderīgās zemes guļ atmatā. Pārskatā par 1952. gadu ANO Azijas un Tālo Austrumu Ekonomiskā komisija ziņo, ka 1951.—1952. gadā risa ražošana Azijas zemes samazinā-jusies apmēram par 4,5 miljoniem ton-nu. Tas nav noticis neražas dēļ, bet tās neefektīvās politikas dēļ, ko šeit piekopj koloniātoru.

Uz iezemiešu posta rēķina ledzivo-jas kapitalisti. Azijā — šai rīsa klēti — sāka ievest rīsu no ASV un Itālijas! ASV ievestais rīss lielāko tiesu bija bojāts, bet maksāja dārgi ANO Azijas un Tālo Austrumu Ekonomiskā komi-sija spiesta atzīt, ka Dienvidaustrumu Azijā koloniālo zemes miljoniem cilvēku atrodas starp pusbadu un pilnīgu badu. Indonezijas Statistiskais birojs aprēķinājis, ka, pieņemot 1938. gada cenas par simtu, tagad tās attiecīgi ir: Indonezijas galvaspilsētā Džakartā — 2454, Bornei — 3480, Austrumu Su-matrā — 4763.

Koloniālo un atkarīgo zemju tautas labi zina, kas ir viņu draugs, kas ie-naldnieks, un, lai kā gribētu koloniālo tautu apspiešot, nevar noslēpt tam patiesību par padomju zemi, par visām citām zemēm, kur tautas ieguvušas brīvību, pašas lemj un pašas ceļ savu dzīvi. Padomju zeme — uzvarējušā socialisma un komunisma ceļnieku ze-me — ir spīgākais piemērs, kā ciešā sadarbībā var dzīvot vienā draudzīgā saimē dažnedažādas tautas. Vairāk nekā 60 nācijas, nacionālās grupas un tau-tības apdzīvo padomju zemes plašumus no Baltijas jūras līdz Klusajam okeānam, no ziemeļu ledājiem līdz sau-lainajiem dienvidiem. Daudzas no šīm tautām pirms Oktobra revolūcijas bija nospiestas pusmežonju stāvoklī. Mūsu nacionālā politika ļāva ātri likvidēt cariskās Krievijas nacionālo nomaju saimniecisko un kultūras atpalicību.

Padomju Austrumu panākumi visā viņu varenībā atklājas, salīdzinot tos ar stāvokli Azijas atkarīgajās un kolō-niju zemes. Vidusazijas padomju re-publikas tagad dod tik daudz kokvilnas, cik Indija, Eģipte, Irana, Turcija, Af-ganistana kopā. Kokvilnas raža padom-jū Vidusazijā gandrīz divtīk lielā kā Eģiptē, bet sešreiz lielāka nekā Indijā. Uzbekijas PSR laukos ir 130 reiz vai-rāk traktoru nekā Pakistānā un 257 reiz vairāk nekā Irānā. Vidusazi-jas republikām ar 17 miljoniem iedzī-votāju ir trīsreiz vairāk elektroenerģijas nekā Turcijai, Irānai, Pakistānai, Eģiptei, Irakai, Sirijai un Afganistānai, kopa ņemot, ar to 156 miljoniem iedzī-votāju.

Padomju zemes piemērs diendienā iedvesmo apspiestās tautas cīņā pret apspiešotiem, par brīvību un neatkarī-bu, par tātu iekārtu, kur tauta tautai ir nevis negants ienaidnieks, bet draugs un palīgs. Šī cīņa vērsas plašumā. Ta-gad būs grūti atrast Azijā, Latijā, Amerikā, Afrikā, Okeānijā vietu, kur nebūtu jūtama cīņa pret imperialismu šādā vai citādā formā. Mēs dzīvojam laikā, kad sabrūk koloniālo sistēma. Tautas ceļas cīņā par nacionālo neatkarību. Padomju zemi, biedru Staļinu šīs apspiestās tautas sauc par savu labāko draugu, par ceļa rādītāju atbrīvošanās cīņā.

Visas progresīvās cilvēces simpatijas ir Korejas, Birmas, Vjetnamas un citu tautu pusē, kas cīnās par savu brīvību ar ieročiem rokā. Starptautiskajā cīņā dienā pret koloniālo režīmu visi godī-gie ļaudis, demonstrējot savu solidarī-tāti, pauž ciešu nelokāmu gribu, lai jo drīzāk visiem cilvēkiem uz mūsu plane-tas būtu cilvēka tiesības un cilvēcis-ka dzīve, lai visas tautas dzīvotu draudzi-gā saimē, kur stiprākais nevis apspiež un izmanto vājāko, bet nesavtīgi tam palīdz.

Turpinājums no 5. lapa pusē

jas, kura domāja atrisināt Korejas problēmu nevis sarunu ceļā, bet gan ar ieroču spēku.

1952. gada 8. oktobrī ģenerāļa Klarka štābs demonstratīvi pārtrauca serunas Panmūčjonā un raidīja pret Tautas armijas un ķīniešu tautas brīv-pratīgo pozīcijām 17 divīzijas, tajā skaitā septiņas amerikāņu divīzijas, kas bija pastiprinātas ar artilēriju un tankiem un ko atbalstīja amerikāņu 5 un 12. gaisa armijas.

No 8 līdz 12. oktobrim vissivākās kaujas notika ziemeļos no Kimčvas pilsētas, kas atrodas kalnos un ir svarīgs komunikāciju mezgls, kurš sasai-sta frontes austrumu un rietumu iecirk-nus. Par spīti visiem milzu pūlīņiem, interventiem tomēr neizdevās pārraut Tautas armijas aizsardzības līniju. 14. oktobrī, Generalās Asamblejas VII sesijas atklāšanas dienā, amerikā-ņu pavēlniecība, sakoncentrējusi šaurā centralās frontes iecirknī, ziemeļaus-trumos no Čeholvoņas (Coronas) un ziemeļos no Kimčvas apmēram armijas korpusu, mēģināja iepemt taktiskā ziņā svarīgas augstienes. Interventu nīknie triecienuzbrukumi turpinājās līdz 20. oktobrim. Atsevišķās dienās viņu artilērija raidīja uz Tautas armijas un ķīniešu tautas brīvprātīgo pozīcijām līdz 300 tūkstoš šāviņu, bet aviācija nometa līdz 500 lielu bumbu. Šāviņi un aviobumbas vārda pilnā no-zīmē uzara Tautas armijas un ķīniešu tautas brīvprātīgo pozīcijas. Taču katrs agresoru triecienuzbrukums beidzās ar to, ka viņi aizbēga atpakaļ, atstādami uz viņiem neaizsniežamo kalnu nogā-zēm simtiem savu zaudātu līķu.

Cietuši ievērojamus zaudējumus, bet nepavirzījušies nevienu metru uz

priekšu, amerikāņu interventi aizstāja stipri paplacināto 7. amerikāņu un 7. līsinmaniešu divīziju ar svaigām karaspēka daļām un 22. oktobrī atkal mēģināja pārraut Tautas armijas aiz-sardzības fronti. Viņi nolēma iedzīt ķīli šaurā iecirknī virzienā uz zieme-liem no Kimčvas. Vienā dienā viņi 30 reizi devās triecienuzbrukumos. Kaujas, kas bieži vien pārgāja tuveinā, turpinājās nepārtraukti veselas 14 stun-das.

1952. gada «rudens-ziemas» kampa-ņa ilga divarpus mēnešus. Sivas kaujas frontes centralajā un rietumu iecirknī notika līdz pat decembra vi-dum. Taču izrādījās, ka interventiem nav pa spēkam pārvarēt Korejas Tau-tas armijas un ķīniešu tautas brīvprātīgo aizsardzību, kuri ne vien noturē-ja visas viņu rokās esošās augstienes un kalnu pārejas, bet spēcīgu prettrie-cienu rezultātā ieņēma 10 pretinieka pozīcijas ziemeļaustrumos no Čeholvo-ņas (Coronas), ziemeļrietumos no Kimčvas un rietumos no Kimsonas.

Pēc Sīnghua aģentūras datiem, inter-venti oktobrī pazaudēja vairāk nekā 60 tūkstoš kritušo, ievainoto un sa-gūstīto. Žurnāls «United States News and World Report» atzina, ka oktobrī tā saucamais ANO karaspēks piedzīvo-jis vislielākos zaudējumus 1952. gadā. Saskaņā ar laikraksta «Zemgājāba» paziņojumu, interventu kopējie zaudē-jumi 1952. gadā ir apmēram 242 tūk-stoši zaudēti un virsnieki Korejiešu un ķīniešu zenitartileristi un strēlnie-ki-lidmašīnu iznīcinātāji, kas uz-krajuši ļoti lielu pieredzi cīņā pret reaktīvo aviāciju, oktobrī notrieca un sabojāja 824 amerikāņu lidmašīnas, novembrī — 622 un decembrī — 524. Gūstā nokļujušie amerikāņu lidotāji

stāsta, ka zenitartilerijas un strēlnie-ku-lidmašīnu iznīcinātāju sekmīgās darbības rezultātā cieto lielo zaudē-jumu ietekmē interventu karaspēka lidotāju vidū novērojama strauja cīņas gara mazināšanās, aizvien biežāki kļūst gadījumi, kad viņi atsakās izli-dot kaujas uzdevumu veikšanai. Lai uzmundinātu savus sašūkušos «dū-žus», amerikāņu pavēlniecība noteiku-si īpatnēju cenrādī izlidojumu apmak-sā: par katru izlidojumu dienā lido-tājs saņem no 25 līdz 75 dolāriem — atkarībā no bumbu nomešanas rezul-tātiem; par katru nakts izlidojumu iz-maksā atlīdzību pēc paaugstinātās tak-ses, un tā svārstās no 50 līdz 120 do-lāriem. Par izlidojumiem svētdienās noteikta divkārtēja atlīdzība. Bez tam noteikts, ka ikviens lidotājs, kas izda-rījis simts izlidojumu, iegūst tiesības atgriezties mājās. Starp citu, lielu lielo tiesu amerikāņu lidotājus notiec zemē, pirms tie paguvuši veikt desmit izlidojumus.

Jūtamus zaudējumus interventiem nodara korejiešu partizāni, kas darbo-jas dziļā aizmugurē. Viņi rīko uzbru-kumus dzelzceļa stacijām, izposta ie-naidnieka noliktavas un arsenālus, uz-spridzina vilcienus ar ienaidnieka za-ldājiem, pārtrauc dzelzceļa satiksmi.

Neveiksmes, ko piedzīvoja 8. ame-rikāņu armijas pavēlnieks ģenerālis Van Flits, kas tieši vadīja 1952. gada «pavasara-vasaras» un «rudens-ziemas» kampaņu, pamudināja viņu 1953. gada janvārī beļģās vēlreiz pamēģināt pāriet uzbrukumā. Šo operāciju ameri-kaņi sagatavoja, dodot tai gangsterisku nosaukumu — «Pātagas cirtiens». Van Flits nepārprotami gribēja reabilitēties Pentagona acīs. 25. janvārī samērā neliela interventu vienība izdarīja de-

monstratīvu maldinošu uzbrukumu šau-rā rietumu frontes iecirknī. Tajā pašā laikā centralajā iecirknī, ziemeļrietu-mos no Jūnčhonas un Čeholvoņas (Coronas) interventi ar ievērojamām spēkiem devās niknos triecienuzbru-ku-mos pret Tautas armijas un ķīniešu tautas brīvprātīgo pozīcijām, bet, uz-drušies nepārvaramai pretestībai un viesuļlūgumij, atkāpās izejas pozīcijās.

Amerikāņu pavēlniecība, gribādama attaisnoties, centās iztēlot šo neveiksmī-gu mēģinājumu pārraut Tautas armijas aizsardzības līniju kā sīku, nenozīmīgu «uzbrukumu». Bet maskēšanās neiz-devās. Savienoto Valstu prese sacēla lielu traci par šo kārtējo sakāvi. Pie-mēram, avīze «New York Daily News» rakstīja, ka amerikāņu karaspēka jan-vāra uzbrukums «piedzīvojis asinainu neveiksmi». Turklāt avīze demagoģiski aicināja valdību saukt pie atbildības personas, kas vainojamas par šo sakā-vi. Savienoto Valstu valdošās aprin-das, uz kurām gulstas atbildība par bezcerīgo avantūru Korejā, maksāda-mas meslus sabiedrības neapmierinātī-bai. atēla Van Flitu no 8. amerikāņu armijas pavēlnieka amata. Janvārā beļ-gās paziņoja, ka viņa vietā iecelts ģenerālleitnants Maksvēls Teilors.

Amerikas monopoli prese reklamē Teilora militāro talantu. Norāda, ka viņš aktīvi piedalījies amerikāņu kara-spēka ieburkuma sagatavošanā Rietum-eiropā otrā pasaules karā un ka viņš esot speciālists desanta operācijās. Laikraksts izsaka domu, ka Teilora vadībā kara darbība kļūstot sprāgāka un ka, iespējams, notikšot lielas de-santa operācijas. Amerikāņu prese mēģina iztēlot, ka interventu neveik-smēm it kā esot gadījuma raksturs, —

vajagot vienīgi sameklēt spējīgāku pa-vēlnieku, tad viss veikšoties labi.

Bet īstenībā kļūst atzvēn skaidrāks, ka interventu neveiksmju cēloni ir pilnīgi likumcēģa rakstura un ka tas nav atkarīgs no atsevišķiem ģenerā-ļiem. Amerikāņu militaristi savos plā-nos pamatojas uz pārākumu tehnika, viņi ignorē morāli politisko faktoru nozīmi un absolūtizē kara tehniku, nesaredzot aiz tās cilvēku, kaujinieku. Bet kara pieredze Korejā no jaunā pieredzinošā parāda, ka tehnikas pār-pilnība nespēj kompensēt morālās iz-turības un augsta kaujinieciska gara trūkumu kareivjos un virsniekos.

Korejas avantūra kļūst aizvien ne-populārāka, starp citu, arī amerikāņu karaspēkā, kas sastāda interventu ar-mijas mugurkaulu. Aizvien biežāki kļūst gadījumi, kad zaldāti un virsnie-ki atsakās iet uzbrukumā. Aug dezertē-riju skaits. Aizturētie dezertieri at-kārti paziņo, ka viņi cenšas izvairīties no nosūtīšanas uz fronti Korejā. Demoralizācija pastiprinās arī līsinma-niešu armijā, kuras zaldāti aizvien skaidrāk sāk apzināties, ka viņi plega-lās savu brāļu slepkavošanas karā vi-ņiem svešu interešu dēļ.

Interventu operāciju kauna pilnā neveiksme 1952. gadā un viņu armijas zemais morāli politiskais līmenis ir jauna spīgta ilustrācija J. V. Staļina vārdiem par to, ka «... pat ģenerāļi un virsnieki ar vislielāko pieredzi var ciest sakāvi, ja kareivji viņiem uz-spīesto karu uzskata par dziļi netais-nīgu un ja viņi tāpēc savus pienāku-mus frontē pilda formāli, neticēdami savas misijas taisnīgumam, un bez sa-jūsmas».

(«Noveje vremja»)